

Pedagogická fakulta UK v Praze

M.D.Rettigové 4, Praha 1, 116 39

Žaneta Hoskovcová

Pojetí člověka u Jana Amose Komenského

Bakalářská práce

Praha 2014

Vedoucí práce: doc. PhDr. Naděžda Pelcová, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Pojetí člověka u Jana Amose Komenského* vypracoval/a samostatně. Veškerou použitou literaturu a další podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Praze, dne, Podpis autora:

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Naděždě Pelcové, CSc., za odborné vedení, cenné rady a zájem o moji práci.

Abstrakt

Práce se věnuje Pojetí člověka u Jana Amose Komenského. Je rozdělena do devíti kapitol, z nichž každá představuje jednu část jeho tvorby. V první kapitole se nachází základní údaje o J. A. Komenském, tedy jeho životopisné údaje a odkaz k dnešnímu světu. Další kapitola pojednává o Jednotě bratrské, která ovlivnila jeho život a působení. Následující kapitola je věnována pedagogickému myšlení, kde je sledován vývoj a pokrok v pedagogice za doby J. A. Komenského. Další kapitoly jsou pak věnovány jeho pojetí filozofie, antropologie, pansofie a teologie.

Práce nastiňuje všechny oblasti, ve kterých se Komenský zabývá problematikou člověka.

Abstract

The study is focused on human being concept deals with the concept in John Amos Comenius work There are nine chapters each of them represents one part of his lifelong work. The first chapter contains basic information about Comenius, therefore his biographical details and link to today's world. The next chapter discusses the Unity of Brethren, that influenced his life and work. The following chapter is devoted to pedagogical thinking, which monitors developments and advances in pedagogy for the life of Comenius. Other chapters are devoted to his conception of philosophy, antropology and theology pansophism.

The work outlines all the areas in which Comenius delas with man.

Klíčová slova

Česky

člověk, výchova, náboženství, pravda, vědění, mravnost

Anglicky

human, education, religion, truth, knowledge, morality

Obsah

ÚVOD	8
1 KDO BYL JAN AMOS KOMENSKÝ	10
1.1 Život a dílo Jana Amose Komenského	11
1.2 Odkaz J. A. Komenského	14
1.3 Pojetí národa.....	16
2 JEDNOTA BRATRSKÁ	19
3 AKTUÁLNOST MYŠLENEK J. A. KOMENSKÉHO	21
4 KOMENSKÉHO PEDAGOGIKA	23
4.1 Svět jako učitel	28
4.2 Brána jazyků otevřená	30
5 SVĚT PODLE J. A. KOMENSKÉHO	31
5.1 Labyrint světa a ráj srdce	32
6 PANSOFIE	33
6.1 Velká Didaktika	37
6.2 Encyklopedismus	39
7 POJETÍ ČLOVĚKA	40
7.1 Obecná porada o nápravě věcí lidských	45
8 TEOLOGICKÉ POSLÁNÍ	48
8.1 Chiliasmus	50
9 POJETÍ FILOZOFIE.....	52
ZÁVĚR.....	54
BIBLIOGRAFIE	55

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma Pojetí člověka u Jana Amose Komenského. Mým hlavním cílem bylo vystihnout problematiku člověka tak, jak na ní nahlížel Komenský, a to z mnoha úhlů pohledu. Každá kapitola, která se v této práci nachází, zkoumá problematiku člověka různým způsobem. Práce by měla ve shrnutí představit pojetí člověka ve všech oblastech tvorby Jana Amose Komenského.

Pro vypracování jsem se zaměřila na Komenského díla, která jsem prostudovala a ze kterých má práce především vychází. Dalším místem zkoumání pro mě byla díla autorů, kteří již jeho odkaz a myšlenky zpracovávali. Práce tedy shrnuje mé poznatky z Komenského literatury a z literatury o něm od jiných autorů.

Práce je členěna do devíti kapitol, které představují hlavní část jeho tvorby. První kapitolu jsem věnovala životopisu a odkazu k dnešnímu světu. Především jsem zde chtěla poukázat na důležitost jeho myšlenek, které jsou i pro dnešní společnost velmi aktuální. Zaměřila jsem se také na události, které ovlivnily jeho život.

Druhá kapitola popisuje Jednotu bratrskou, která byla významnou součástí Komenského života a která ovlivnila nejen jeho život, ale i situaci v českých zemích. Třetí kapitolu jsem věnovala aktuálnosti myšlenek a popisu toho, co považuji v jeho odkazu za věčné. Popsala jsem myšlenky, o kterých se domnívám, že by zaujaly i dnešního člověka. Především se jedná o myšlenky pedagogické a humanistické.

Čtvrtá kapitola pak popisuje pedagogické postoje a proces, jakým Komenský přispěl k rozvoji školství u nás. Zde jsem se snažila zdůraznit především myšlenku vzdělání pro všechny, která byla na jeho dobu velmi neobvyklá. Především mě zaujal jeho apel na vzdělávání lidí s handicapem, které bylo do té doby naprosto nemyslitelné. Komenský podporoval toto vzdělávání, neboť věřil, že každý člověk je schopen základního poznání a není možné, aby existoval jedinec, který se není schopen naučit vůbec nic. O Komenském bychom mohli říci, že položil základy pro speciální pedagogiku osob s postižením, a to zejména mentálním postižením. Tato práce tedy klade důraz především na jeho pedagogické myšlenky. Pátá kapitola zkoumá svět očima Jana Amose Komenského, zejména jeho názory na společnost a

na svět jako místo vyučování. Dále je zde rozbor Labyrintu světa a ráje srdce, který obsahuje stěžejní myšlenky Komenského, které se orientují na celou společnost, ale i na člověka jako jedince.

Šestá kapitola zkoumá pansofický koncept, který je pro Komenského také jednou z nejdůležitějších oblastí tvorby. Zde jsem podala výklad Velké didaktiky a jeho encyklopedismu. Ten se také velmi odlišuje od autorů ostatních. Komenský totiž tvořil učebnice a encyklopedie tak, aby byla v každé kapitole nebo části hesla, která spolu souvisí a která společně utvářejí nějaký pohled na svět. Ostatní autoři ale řadili hesla klasicky, a to podle abecedy.

Sedmá kapitola práce rozebírá člověka z antropologického pohledu, vymezuje ho od ostatních tvorů a přiděluje mu životní náplň a poslání. Zde jsem rozebrala Obecnou poradu o nápravě věcí lidských, která popisuje, v čem Komenský vidí nutnost nápravy člověka, který se zkalil prvotním hříchem, který je dědičný. Jedině znovunavázáním vztahu s Bohem je možné celou společnost napravit.

Osmá kapitola se věnuje především teologickému konceptu. Zde jsem popsala Komenského názor na Boha a vztah mezi člověkem a Bohem. Poslední kapitola je věnována filozofii, a to především srovnání myšlenek Komenského s myšlenkami ostatních filozofů.

1 Kdo byl Jan Amos Komenský

Jana Amose Komenského lze charakterizovat jako teologa, filozofa, pedagoga, antropologa a představitele Jednoty bratrské. Jeho život nebyl jednoduchý, neboť se potýkal s náboženskou nesnášenlivostí, válkou a útlakem. Několikrát byl nucen opustit svůj domov - ať už to byl domov v českých zemích, v polském Lešně nebo holandském Amsterdamu.

Doba, ve které žil byla velmi složitá a jeho práce byla v našich zemích odmítána. Díky svému vyznání a působení v Jednotě bratrské byl nucen opustit české země, a to především v důsledku silné vlny rekatolizace.

I přes všechny útrapy bylo Komenského úsilí o vybudování vzdělávacího a výchovného systému veliké.

Navázal na myšlenky Jana Husa, který požadoval obnovení církve, utvoření její původní podoby a znovunavázání vztahu s Bohem. Komenský na těchto myšlenkách a vizích založil svou celoživotní práci.

Především se snažil o vytvoření nového vztahu člověka k Bohu a jeho nápravu. Věřil totiž, že tímto vztahem, vzděláváním a výchovou může člověk sám sebe napravit a očistit se od skutků, které byly spáchány prvotním hříchem.

Komenský pracoval celý svůj život a i přes těžké životní situace své práce nezanechal. Pro jeho pochopení je důležité poznání doby, ve které žil a působil.

Při svých pobytech v zahraničí pracoval usilovně a snažil se zúročit vše, co na svých cestách poznal. Jeho myšlenky školské reformy byly v zahraničí velmi obdivovány a řada zemí stála o jeho reformní plány.

Komenský tedy přijímal pozvání různých státníků do zemí, kde zakládal nové školy, tvořil nové učebnice a vzdělávací plány a podílel se tak na celkové školské reformě. Po celý život bojoval proti válkám a utlačování lidu. Věřil v nápravu člověka a podporoval rozvoj výchovy a společensko-vědecký pokrok.¹

¹ KUMPERA, Jan. *Jan Amos Komenský: poutník na rozhraní věků*. Vyd. 1. Ostrava: Amosium servis, 1992. POLIŠENSKÝ, Josef. *Komenský muž labyrintů a naděje*, Praha: Academia 1996. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

1.1 Život a dílo Jana Amose Komenského

Jan Amos Komenský se narodil dne 28. března roku 1592 jako syn Martina a Anny Komenských. Dosud není známo, kde se narodil, a historici vedou o tomto údaji spory. V některých materiálech lze najít Uherský Brod, v dalších Nivnici nebo Komňu.

Komenský již ve dvanácti letech osiřel a péči nad ním převzali příbuzní ze Strážnice. Při vypálení Strážnice v roce 1605 přichází i o svou druhou rodinu.

V roce 1608 začínají jeho studia na bratrské škole v Přerově. Při dalším vzdělávání se Komenský učí latině a získává znalosti potřebné k univerzitnímu studiu. Díky svým studijním úspěchům je poslán na akademii v Herbornu a na univerzitu v Heidelbergu. Zde působí mezi lety 1611-1613. Heidelberské studium ukončuje v roce 1614 teologickou disputací.

Následně se vrací přes Norimberk a Prahu pěšky na Moravu. Zde se stává představeným přerovské školy, ve které byl před několika lety žákem. Uvědomuje si špatnou situaci českého školství a snaží se získané vědomosti ze svých studií využít v praxi. Vše vykonává ve prospěch Jednoty bratrské a v zájmu vlasti. V roce 1618 začíná válka první pražskou defenestrací a trvá třicet let. Změnila nejen život Komenského, ale i českých obyvatel.

Na počátku války působil Komenský jako rektor bratrského sboru a učitel místní školy ve Fulneku. Zde také založil rodinu se svou první ženou Magdalenou Vizovskou.²

V roce 1620, po porážce stavů na Bílé hoře, byl Fulnek zpuštěn vojsky. Komenský se skrýval až do roku 1621 v Oderských vrších a v okolí Velkých Losin. V roce 1622 mu zemřela manželka Magdalena a jeho dva synové. Tuto tragédii

² POLIŠENSKÝ, Josef: *Komenský muž labyrintů a naděje*, Praha: Academia 1996. ŠKODA, Kamil. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vedoucí odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod. *Jan Amos Komenský*. [online]. 28.3.2014 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: www.mjakub.cz.

ještě umocňovala nutnost se skrývat. Teprve v roce 1623 našel útočiště na panství Karla ze Žerotína v Brandýse nad Orlicí. V témže roce se dozvěděl o tragédii ve Fulneku, kde byla zničena knihovna s mnoha jeho rukopisy, které byly spáleny. Velkou krizi, která ho postihla, částečně překonal dalším sňatkem, a to s Marií Dorotou Cyrillovou, kterou si vzal v roce 1624 a s níž měl čtyři děti. V téže době se stal hlavní postavou Jednoty bratrské. V době působení v Jednotě podnikl mnoho zahraničních cest, jejichž úkolem bylo zajistit možnost emigrace jejích členů a podporu v zahraničí.

Během této těžké doby se Komenský podílel na záchraně několika českých knihoven. Jednou z nich byla žerotínská knihovna, která byla úspěšně převezena do polské Vratislavi.

Společenská situace v Čechách se neustále zhoršovala především díky vydanému Obnovenému zřízení zemskému, které nařizovalo nekatolickým stavům přestoupení ke katolické víře nebo opuštění českých zemí. Po této události Komenský odešel s celou rodinou do Lešna. Zde začal vyučovat na bratrské škole. Po několika letech úspěšné práce se stal rektorem místního gymnázia. V Lešně prožil celkem devatenáct let. Rozvíjel zde své plány na reformu školství, které obdivovalo mnoho vlivných lidí. Při té příležitosti byl pozván svým přítelem Samuelem Hartlibem do Anglie, aby se zde o reformu pokusil. Komenský jeho pozvání přijal a několik let svého života působil v Anglii. Tam byli nadšeni jeho pansofií, avšak plány reformy překazila v roce 1642 občanská válka. O jeho práci a plány se zajímalo stále více lidí z celé Evropy. Komenský nakonec přijal pozvání Švédů, kteří si reformu školství přáli také. Toto pozvání přijal nejen z důvodu možnosti realizace svých myšlenek, ale i z důvodů politických. Domníval se totiž, že by Švédové mohli osvobodit české země a vyřešit tak špatnou politickou situaci v českých zemích.³

Po uzavření Vestfálského míru byl velmi zklamaný. Definitivně se musel smířit s porážkou. Ze Švédska proto odešel plný beznaděje na návrat do Čech. V roce

³ Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod. *Jan Amos Komenský*. [online]. 28.3.2014 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: www.mjakub.cz. POLIŠENSKÝ, Josef: *Komenský muž labyrintů a naděje*, Praha: Academia 1996. ŠKODA, Kamil. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957.

1648 ho postihla další rodinná tragédie, neboť mu zemřela i jeho druhá manželka. V roce 1649 se oženil potřetí. Jeho další ženou se stala Jana Gajusová.⁴

V jeho profesním životě mu novou nadějí poskytlo Sedmihradsko, kam přijal pozvání v roce 1650. Zde pobyl čtyři roky. Kvůli sporům se svými kolegy a touze po domově se roku 1654 vrací do Lešna. V té době svitla nová naděje pro vytvoření protihabsburské koalice a vyřešení nepříznivé situace v Čechách.

Čeští exulanti požádali vůdce anglické republiky Oliwera Cromwella o finanční a vojenskou pomoc.

Mezitím byla švédská vojska v Polsku poražena a začala pomalu ustupovat. Katolíkům se stávalo stále více trnem v oku polské Lešno, které bylo útočištěm nekatolíků a kde se formoval odboj. V roce 1656 bylo Lešno vypáleno. Komenský přišel nejen o většinu majetku, ale také o velkou část svých rukopisů. V neposlední řadě přišel o domov, a tak musel začít hledat nové místo k životu. Nakonec přijal pozvání od Vavřince de Geera do Amsterdamu, kde našel svůj poslední domov. Zde měl za úkol dotvořit své pansofické spisy, neboť v Nizozemí byl o jeho školské reformy velký zájem.

Komenský nepřestával sledovat politickou situaci v Evropě, která byla stále velmi nepříznivá. V Amsterdamu pracoval na svém pansofickém díle *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Velkou radost mu přinesla zpráva z Anglie, že zde byla v roce 1662 založena Královská učená společnost, která měla za úkol dohlížet na systém vzdělávání žáků a jejich výchovu.

Komenský celý život usiloval o reformu školství a lepší přístup k výchově a vzdělávání. Požadoval, aby byly použity myšlenky vševědy a všenápravy. Také velmi zdůrazňoval důležitost technického pokroku. Technické objevy považoval za přínosné.

V Nizozemí se dostal kvůli svým reformním plánům do mnoha konfliktů, protože prostředí nebylo pro tak velkou reformu připraveno. S mnohými se dostal do

⁴ POLIŠENSKÝ, Josef: *Komenský muž labyrintů a naděje*, Praha: Academia 1996. ŠKODA, Kamil: *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957. ČAPKOVÁ, Dagmar: *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod. *Jan Amos Komenský*. [online]. 28.3.2014 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: www.mjakub.cz.

konfliktů kvůli svým moderním myšlenkám, které nebyly všemi uznávány. Některými byl odsuzován i za svoji víru.

Jeho hlavním odpůrcem byl Samuel Maresius. Silné vlny kritiky podnítily Komenského k napsání obhajovací autobiografie nazvané Pokračování v bratrském napomínání.⁵

Komenský se až do konce života zajímal o politickou situaci v Evropě. Stále doufal, že by se konflikt mohl vyřešit mírem. Zemřel 15. listopadu 1670 ve věku 78 let. Byl pochován dne 22. listopadu v kostelíku v Naardenu.⁶

1.2 Odkaz J. A. Komenského

Jan Amos Komenský přispěl svou celoživotní prací k velkému pokroku v oblasti pedagogiky, filozofie, pansofie, encyklopedismu a mnoha dalších. Ve své době měl velké množství příznivců, ale i odpůrců. Nikdy však nepřestal pracovat pro blaho lidstva a snažil se po sobě zanechat odkaz, který by přispěl k dalšímu lidskému pokroku. To se mu jistě podařilo.

Komenský byl nejen zasloužilým pedagogem, ale i teologem, filozofem, přírodovědcem, literárním teoretikem a jazykovědcem. Největšího úspěchu patrně dosáhl v oblasti pedagogiky, za kterou byl doceněn již během svého života. Jeho učebnice a reforma školství mu zajistily velkou slávu a přezdívku „učitel národů“.

Je obdivuhodné, kolik práce stihl za svůj život vykonat, přestože se neustále ocital v beznadějných životních situacích, které nepřispívaly jeho psychické kondici. Nikdy se nevzdal boje za český národ a nápravu církve. Pracoval usilovně celý život i přesto, že byl téměř celou dobu na cestách a neustále musel měnit místo svého domova.

Ještě před odchodem z vlasti v roce 1628 byl plný elánu. Toto období tvorby můžeme označit za období encyklopedismu. Snažil se postihnout vědecký pokrok a nashromáždit veškeré dosavadní vědění. Zároveň měl tendence zušlechťovat český jazyk. I proto psal během tohoto období výhradně česky.

⁵ POLIŠENSKÝ, Josef: *Komenský muž labyrintů a naděje*, Praha: Academia 1996. ŠKODA, Kamil. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

⁶ POLIŠENSKÝ, Josef: *Komenský muž labyrintů a naděje*, Praha: Academia 1996. Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod. *Jan Amos Komenský*. [online]. 28.3.2014 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: www.mjakub.cz.

V té době vzniklo jeho dílo Labyrint světa a ráj srdce. Po odchodu do exilu bylo jeho prvním útočištěm polské Lešno. Zde vytvořil především práce didaktické. Zásadním dílem byla Velká Didaktika, kde se věnoval hlavně zásadám pedagogické práce. V současné době se začal také věnovat pansofickým myšlenkám, neboť se snažil vytvořit ucelený systém všeobecného vzdělání.⁷

Člověk by měl podle Komenského mít ucelený přehled znalostí o světě, kterých dokáže využít v praxi. Každý by měl vědět, jakým způsobem je svět uspořádán, co se od něj během života na zemi očekává a co následuje po smrti. Měl by vědět, jak svět funguje a co život na zemi přináší. O zveřejnění pansofických projektů se postaral Samuel Hartlib, o kterém již byla zmínka v předchozí kapitole. Toho pansofie zaujala natolik, že se rozhodl ukázat práce světu, přestože je Komenský do té doby tajil. Komenský byl posléze do Anglie pozván, ale svou cestu podnikl v nepříznivé době, tudíž nebylo možné zrealizovat původně zamýšlenou školskou reformu.

Komenský postupem času stále více zdůrazňoval v rámci pansofie všeobecné vzdělání pro všechny. Tvrdil totiž, že je možné napravit lidstvo a jeho chyby, ale pouze ucelenou koncepcí vzdělání. Každý člověk si přece musí osvojit pravdu, protože když je známa, nedochází mezi lidmi ke konfliktům. Proto je tak důležité, aby byli všichni lidé na zemi součástí vzdělávacího procesu. Zároveň uznával, že pansofie musí pravdu o všech věcech vyložit s absolutní přesností, aby nebylo možné podávat námitky.⁸

Komenský se po celý život věnoval pansofii jako budoucnosti celého lidstva. Doba, ve které žil a ve které se snažil přispět do vzdělávání a výchovy budoucích generací, mu příliš nepřála. Jeho snahy ničily války, které mu sebraly nejen střechu nad hlavou, ale i cenné rukopisy. Je obdivuhodné, s jakým přesvědčením a odvahou dokázal pracovat dále, přestože téměř každým rokem byl zasažen nějakou katastrofou. Posledním jeho domovem a útočištěm se stal Amsterdam. Toto období života by se z hlediska vydání nových děl dalo označit jako nejpłodnější. Ne

⁷ KOMENSKÝ, Jan Amos. *O sobě*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1987. STEJSKAL, Václav a KRÁTKÝ Radovan. *Apoštol míru J. A. Komenský*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1949. Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod. *Jan Amos Komenský*. [online]. 28.3.2014 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: www.mjakub.cz.

⁸ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

všechna díla se ale podařilo dokončit. Mezi taková patří např. Obecná porada o nápravě věcí lidských. Podařilo se vydat pouze předmluvu a první dvě kapitoly. Ostatní materiály zůstaly pouze v rukopisech, které ještě nebyly na mnoha místech dopracovány.⁹

Hlavním tématem díla je vzdělávání a výchova. Autor se zde snaží ukázat jejich nepostradatelnost. Zdůrazňuje, jak tyto dvě složky umožňují dosahovat lidstvu společných cílů.

Hojně apeluje na mírové uspořádání mezi církvemi. Velmi těžce totiž nesl konflikty a války, které mu znemožnily návrat do vlasti. Kromě usmíření mezi církvemi se snažil o mír celého lidstva. Situace byla velmi nepříznivá, i když se v některých obdobích probudila naděje na zlepšení. I proto se Komenský snažil hledat a následně popisovat to, co lidi spojuje a co je součástí jejich smyslu života. Nápravu věcí lidských rozdělil do třech oblastí. První je náprava společenského uspořádání, druhá vzdělání a třetí náboženského života.¹⁰

1.3 Pojetí národa

Komenský byl i přes utlačování a vyhnanství v evropských zemích stále věrný české zemi a českému národu. Psal i v českém jazyce, přestože se stal jedním z nejvýznamnějších lidí celé Evropy. Vždy měl na paměti blaho svého národa a stále věřil v možnost svého návratu do vlasti.

Poukazoval na důležitost národa, který se stává pojítkem mezi lidmi a místem, ve kterém žijí. Je zapotřebí, aby byl stmelěn a mohl tak bojovat s nepřáteli a dosahovat společných cílů.

Pro národ je nejtypičtější rysem pokrevní příbuznost. Jedině lidé pokrevně příbuzní mohou být součástí jednoho národa a budovat tak společný domov. Dalším rysem národa je jazyk. Pouze lidé stejného jazyka se mezi sebou dokáží nejlépe dorozumět a domluvit se. Posledním hlavním rysem je vlast, tedy místo, ve kterém národ žije a které mu z historického hlediska náleží.

⁹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1992. STEJSKAL, Václav a KRÁTKÝ Radovan. *Apoštol míru J. A. Komenského*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1949.

¹⁰ POLIŠENSKÝ, Josef. *Komenský muž labyrintů a naděje*, Praha: Academia 1996.

Národ je tedy obecně řečeno seskupení lidí, kteří žijí pohromadě a společně se snaží dosáhnout svých cílů a zasloužit se tak o všeobecné blaho. Jedině fungující společnost dává člověku možnost realizování sebe sama a zároveň všeobecné nápravy lidstva.

Člověk je „*zoon politikon*“, a ke svému životu společnost potřebuje. A protože potřebuje řád a lásku bližních jedinců, potřebuje národ. Komenský ho ve svých pracích zdůrazňoval jako základní jednotu pro bytí člověka. Ve svém díle *Šťěstí národa* shrnul veškeré své úvahy nad tím, co to národ je a jakým způsobem by měl fungovat. Zdůrazňoval důležitost upevnění lidstva prostřednictvím společného citění a chtěl, aby se národ stal fungující jednotou pro její příslušníky. Jako jeden z prvních tvůrců definoval, co je to národ a jaké znaky ho charakterizují. Současné moderní definice se od Komenského původní definice nijak neliší. V souvislosti s národem se Komenský také zabývá jeho politikou. Tu podrobil velké kritické analýze, neboť ze současného stavu společnosti je zřejmé, že je politika špatná a utápí se v labyrintu, stejně jako lidé. I kvůli dobře fungující politice je potřeba napravené společnosti - tedy lidí, kteří se neutápí v labyrintu.¹¹

Politika je pro život ve společnosti nepostradatelná, neboť se jejím prostřednictvím realizují a vznikají zákony, bez kterých by nebylo její fungování možné. Politika dává lidstvu řád, kterému je nutné se podřídít a který drží lidstvo pohromadě. Díky ní také dochází k realizaci zájmů celku, kvůli kterým mohou lidé společně fungovat v jednom státě.

Politika je tedy jednou z nejdůležitějších věcí, neboť dává prostor k realizaci zájmů, usměrňuje společnost a brání válkám a nepokojům. Kdyby neexistovala, nemohli by lidé žít pohromadě, protože by neexistovalo zákonů a pravidel, podle kterých by se museli řídit. Vznikaly by silné nepokoje, utlačování, tyranie a neexistovala by harmonie.

Komenský se ostře staví proti těmto negativním vlivům, vznikajícím ve společnosti, které ji ničí. Naopak podporuje řád a harmonické uspořádání lidského společenství, které jako jediné může napravit lidstvo.

¹¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Šťěstí národa, za zrcadlo vystavené těm, kdož poznati chtějí, jsou-li šťastni a jak by se jimi státi mohli*. V Praze: J. Otto, 1901. STEJSKAL, Václav a KRÁTKÝ Radovan. *Apoštol míru J. A. Komenský*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1949.

Společnost je součástí *universa* a směřuje ke své nápravě. Zkažená ale není ve své pravé podstatě. Jsou zkažené pouze věci, které jsou její součástí a které nefungují za účelem, pro který byly vytvořeny. Je tedy zapotřebí dát těmto činnostem správný směr a řád, aby fungovaly tak, jak mají a jak je pro svět prospěšné.¹²

Pokud nedojde k nápravě lidstva, bude se dál svět společně s člověkem utápět v chaosu, který ho ničí. Komenský naopak nepovažuje za ničící faktory společnosti bohatství nebo chudobu. Ty jsou přirozeným vyústěním společenské situace, ale nejsou špatné. Velký důraz naopak klade na práci, která je tím, co společnost táhne kupředu, ale která zároveň může činit velké rozbroje. Práce je součástí života člověka a každý je povinen se jí zhostit. Komenský kritizuje lenost, která člověka ničí a zároveň ničí společenský řád.¹³

¹² PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

¹³ KOMENSKÝ, Jan Amos. *O sobě*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1987. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Štěstí národa, za zrcadlo vystavené těm, kdož poznati chtějí, jsou-li šťastni a jak by se jimi státi mohli*. Praha: J. Otto, 1901. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-
vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

2 Jednota bratrská

Počátek činnosti Jednoty bratrské můžeme najít již v 15. století, kdy usilovala o zachování alespoň části hlavních myšlenek husitství. Jejím vůdcem se stal bratr Řehoř, který se snažil slučovat spolky podobného smýšlení, což se mu dařilo. Přestože Jednota nebyla svými kroky příliš nápadná, vzbudila časem velkou nelibost. Počátek konfliktů sahá do vlády Jiřího z Poděbrad, který proti kacířům velmi ostře vystupoval.

První pronásledování bylo pro Jednotu záminkou ke sblížení a k utvrzení ve své činnosti. Ta se tak začala vyvíjet o to více a důrazněji. Potřeba kněžství donutila bratry jmenovat si své vlastní kněží, neboť v ty současné neměli příliš velkou důvěru. Tento akt způsobil další pronásledování a ještě více sílil nepřátelský tlak. Když v roce 1471 král Jiří z Poděbrad zemřel, nastalo pro Jednotu klidnější období. Vlády se totiž ujal Vladislav Jagellonský, za jehož působení moc panovníka silně zeslábla. Jednota se začala postupně rozrůstat o nové členy, zejména po příchodu utrakvistů.

Díky rozrůstání Jednoty bratrské se zvětšovala i míra nevole. Ta dospěla do takové šíře, že byl v roce 1508 vydán Svatojánský mandát, který postavil Jednotu mimo zákon. Tímto krokem měla být definitivně zrušena. Smrtí krále ale náhle ztratila na účinnosti. Přesto byla Jednota v konfliktech nadále. Po Lutherově reformaci začalo v Jednotě převládat luterství. Změnil se i postoj k urozeným stavům, jimž Jednota povolila své členství, bez podmínky, že by se urození museli vzdát svých výsad. V roce 1535 předložila konfesi králi Ferdinandu I. Habsburskému, který právě dosedl na český trůn. Tato konfese nijak nepomohla uznání Jednoty ve vlasti ani zlepšení jejího postavení. Avšak přispěla k uznání evropskému, především od samotného Martina Luthera. Po tomto kroku se Jednota snažila o spojení s utrakvisty a vytvoření reformační církve.

Utrakvisté se ale vlivem německé reformace rozdělili na dvě skupiny, tudíž zanikla i možnost většího spojení s Jednotou. V roce 1547 se šlechtičtí bratři zúčastnili války Šmalkadské, což způsobil další vlnu pronásledování a ničení sborů Jednoty. V té době byl ve vedení B. Jan Augusta, který byl při těchto nepokojích dopaden a uvězněn na Křivoklátě. Poté byl do vedení Jednoty zvolen B. Černý a Jan Blahoslav.

V té době se přesunulo její hlavní působení na Moravu. Bratři si uvědomili, že situace v minulých měsících byla velmi kritická a snažili se najít nový způsob naplňování svých cílů. Stále více docházelo ke sblížení se švýcarskou reformací a luterská najednou ustoupila poněkud do pozadí.

Vedoucí Jednoty Jan Blahoslav se následně zasloužil o rozvoj bratrského písemnictví a knihtisku. Díky němu se publikační činnost neustále rozrůstala. V roce 1571 zemřel. V této době sílil tlak českých pánů na císaře Maxmiliána, aby podepsal Augsburskou konfesi. Naštěstí k tomu nedošlo a byla sepsána konfese nová, která zahrnovala i Jednotu. Nastala doba většího klidu a míru. Absolutní svoboda nastala až po roce 1609, kdy císař Rudolf II. Vydal majestát, který zaručoval svobodu náboženského vyznání.

Po nástupu Ferdinanda II. na trůn se situace opět výrazně zhoršila. Došlo k dalšímu katolickému tlaku. Následně byl králem zvolen Fridrich Falcký. V roce 1620 došlo k porážce českých stavů v bitvě na Bílé hoře, po které byli vůdcové povstání popraveni. Došlo ke konfiskaci majetku, nastal zákaz působení všech nekatolických církví a došlo k silné rekatolizaci.

V roce 1628 začalo platit Obnovené zřízení zemské, které ukončilo činnost Jednoty v českých zemích. Následovala velká vlna emigrace. Jednota ale neukončila svou činnost definitivně. I přes nepříznivou situaci ve vyhnanství působila dál. V té době se dostal do jejího vedení J. A. Komenský, který se staral o její rozdrobené spolky, u kterých viděl, že se pomalu stávají součástí jiných spolků a církví. Přestože se v exilu Jednota pomalu rozpadá, na domácí půdě se její síla opět zvyšuje, a to především díky tajnému fungování některých bratrů, kteří neustále posilují její další aktivitu. Jejich činnost podpořilo i hnutí pietistické, při kterém byli do Čech vysláni kazatelé, aby u nás podporovali nekatolíky.

V exilu ale Jednota definitivně umírá, stejně jako její poslední biskup J. A. Komenský¹⁴

¹⁴ Jednota bratrská. *Obnovená Jednota bratrská*. [online]. 11.2.2008 [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: www.jednotabratrska.cz.

3 Aktuálnost myšlenek J. A. Komenského

V dnešním světě by mohla někoho napadnout otázka, proč právě v současnosti se učí o J. A. Komenském a zda jsou jeho myšlenky a díla stále aktuální i pro dnešní moderní dobu. Dalo by se jistě zaznamenat spousty názorů a pohledů na tento problém, avšak po pečlivém prostudování Komenského literatury je dle mého názoru zřejmé, že jsou jeho díla a myšlenky stále aktuální.

Historie se neustále opakuje a lidé stále žijí ve společnosti, která funguje, pokud jsou dodržována její pravidla. Pokud nejsou, opakují se nežádoucí jevy ve společnosti, autoritářské režimy, zotročování, a to i přes četné množství mírových smluv a seskupení. V době J. A. Komenského se jednalo především o utlačování lidí z důvodu náboženského vyznání. Bylo to období scientismu a technického pokroku, které s sebou do jisté míry přineslo pro společnost mnoho moderních technologií, ale také společenského útlaku a nepokojů. Každá událost měla své klady, ale i zápory. Scientismus sice přinesl velký vědecký pokrok, ale zároveň sebou odnesl patřičnou dávku humanity mezi lidmi a rozjímání nad okolním světem.¹⁵

Komenský v této těžké době usiloval o co nejvěrnější a nejpevnější vztahy mezi lidmi, které byly z důvodu nepokojů v Evropě značně narušeny. Chtěl mezi nimi dosáhnout harmonie a vzniku fungující společnosti, která bude lidi vzdělávat a vychovávat a bude pečovat o jejich lidství.

Na rozdíl od jiných filozofů této doby jako byl Bacon, který ve své filozofii řeší přírodu a od Descarta, který se zabývá racionalismem, se Komenský zabýval celkovým rozvojem člověka a jeho vztahem ke světu a k Bohu.

Při studiu Komenského spisů a jeho porovnání s ostatními autory je patrné, jak se většina z nich zabývala dílčími jevy světa. Např. lidským rozumem, vztahem k Bohu, přírodou, vědecko-technickým pokrokem atd.¹⁶

¹⁵ PALOUŠ Radim. *Může být Komenský dnes aktuální?* in PRÁZNÝ Aleš a SCHIFFEROVÁ Věra. *Pojetí světa v díle Jana Amose Komenského*. Univerzita Pardubice: 2009. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

¹⁶ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ŠKODA, Kamil. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957.

Komenský se od nich lišil právě snahou o propojení všech těchto jevů v jednu skutečnost, neboť neustále zdůrazňoval vliv jedné věci na druhou, tedy jejich nemožnost fungovat bez vnějších vlivů.

Usiloval o reformu nejen církevní, ale i politickou. Zdůrazňoval, jak je důležité, aby si lidé navzájem pomáhali a naučili se spolu žít ve společnosti. Jen tak mohou být šťastni a dosáhnout dobra.

Tento apel na společnost je aktuální v každé době, i když jsou Komenského myšlenky staré několik století. Lze se z nich inspirovat ve všech oblastech. Ať už se jedná o politiku, náboženství nebo školství.

Přestože byl podporovatelem vědeckého pokroku, stále nepřestával apelovat na humanitu člověka a nepřestával zdůrazňovat nutnost jejího rozvoje. Vědecký pokrok je sice velmi prospěšný, ale aby byl lidem k užitku, musí se i oni stále rozvíjet a poznávat a vychovávat. Jen tak bude mít člověk dokonalý řád.

Komenský se také domníval, že jedině výchovou a vzděláním člověka je možné zúročit všechny vědecké pokroky. Pro to je důležitá velká osobní zkušenost člověka, díky které je schopen se správně rozhodnout a žít mravně, dle řádu společnosti.

Od Komenského myšlenek můžeme skutečně čerpat až do dnešních dnů. Ve všech oblastech, kterými se zabýval, je možné nalézt něco aktuálního. Doba, ve které žijeme nyní je velmi hektická a plná pokroků, ale člověk se málo zastavuje nad sebou samým.¹⁷

*„Jakkoliv byl svět Komenského v mnohém odlišný od našeho světa, je nutno říci, že v obou případech jde o jeden svět, že svět Komenského je nakonec i světem naším. Jak upozornil Jan Patočka, v Komenského době byly položeny duchovní základy moderní civilizace, v níž žije dnešní člověk. Porozumět Komenskému znamená nelézt cestu k porozumění naší přítomnosti“.*¹⁸

¹⁷ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ŠKODA, Kamil. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957.

¹⁸ PALOUŠ, Radim. Může být Komenský dnes aktuální? in PRÁZNÝ Aleš a SCHIFFEROVÁ Věra. *Pojetí světa v díle Jana Amose Komenského*. Univerzita Pardubice: 2009, str. 8.

4 Komenského pedagogika

Komenský během svého života utváří ucelený pedagogický systém, který se opírá o jeho výzkum v oblasti výchovy a vzdělávání. Za hlavní výchovný cíl považuje cíl náboženský. Zároveň zdůrazňuje, jak je pro člověka důležité naučit se jednat a prakticky se v životě orientovat. Lze tedy shrnout, že nejen učení považoval za nejdůležitější složku v oblasti výchovy a vzdělání. I praktické učení a poznání pro něj hrálo významnou roli.

Škola je základem našeho života a měla by nás učit moudrosti, rozumnosti a mravnosti. Je nutné, aby lidé tyto tři ctnosti získali, neboť není možné bez nich žít plnohodnotný život. Člověk se musí stát rozumným, aby mohl rozumně myslet a jednat. Moudrým se naopak nemůže stát bez získání mravnosti. Proto jsou všechny tři složky ve výchově tak důležité. Když se je člověk naučí používat, stane se blaženým. A být blaženým je hlavním cílem našeho života. Jen blažený člověk dokáže přispívat společnosti, vychovávat dobře své potomky a být šťastný. Čím více takových lidí existuje, tím více celý národ rozkvétá a rozvíjí se ku prospěchu svému. Komenský rozděluje své výchovné a vzdělávací cíle do jednotlivých etap života člověka, aby bylo zřejmé, co by se jedinec měl v kterém období naučit.

V předškolním věku je nejdůležitější, aby se dítě naučilo základy zbožnosti a mravnosti a aby bylo důsledně pečováno o jeho tělesný a duševní vývoj. Jen tak bude připravené k nástupu do školy.¹⁹

„Kdo nezná, že které a jak rozložené ratolesti strom v starosti své má, ty se hned v mladistvosti jeho z něho vypučiti, a tak, jakž jsou, rozrůsti musely? Protože to jinak býti nemohlo. A že živočich, nedostane-li všech svých oudů založení hned při prvním formování svém, potom jich nedojde? Protože co slepé, chromé, křivé na svět vyjde, kdo to napraví? I člověk tedy, jaký v životě svém celý věk býti má, takový se hned, jakž se tělo a duše v něm začne, formovati musí, jestliže ušlechtilé, jako nádoba milosti Boží, nýbrž jako obraz Boha živého formován býti má“.²⁰

¹⁹ PRÁZNÝ Aleš a SCHIFFEROVÁ Věra. *Pojetí světa v díle Jana Amose Komenského*. Univerzita Pardubice: 2009. ŠKODA, Kamil. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957.

²⁰ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, str. 295. PALOÚŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

Komenský rozděluje dětský věk na věk chlapecký, jinošský a mužný. V chlapeckém věku se má dítě naučit veškeré dovednosti, které bude potřebovat celý život. A to nejen pracovním dovednostem. Měly by být upevněny základy zbožnosti, tělesné a duševní zdatnosti a samozřejmě vyjadřovací schopnosti. V dalším období, tedy v jinošském věku, se mají žáci seznámit s encyklopedickými fakty a v neposlední řadě se učit cizí jazyky. V mužském věku si má člověk osvojit způsob samostatného vzdělávání. Schopnost být sám sobě učitelem je pro život velice podstatná. Ve stáří člověk hodnotí své počínání během života a svoji dosavadní práci. Je to období vyvrcholení života samého a zároveň příprava na život po životě.

Podle Komenského je výchova základem života každého člověka. Díky ní mohou žít lidé šťastně a spokojeně a ve společnosti druhých. Je to právě výchova, která je učí vzájemně si pomáhat a žít spolu. Hlavním jejím cílem je využití schopností, které člověk přirozeně má a jejich obohacení. Mezi tyto schopnosti patří především schopnosti duševní. Mezi ty Komenský řadí paměť, rozum, mysl, které společně zaujímají první místo. Druhé místo náleží vůli a třetí pohybu. Tyto duševní zdatnosti jsou v přirozenosti každého člověka. Každý člověk je jimi při narození obdařen. A výchova má za cíl je dále rozvíjet a obohacovat.²¹

Komenský ve své pedagogice zastává názor, že výchova a vzdělání jsou určeny pro všechny jedince. I pro ty, o nichž někteří tvrdili, že jsou nevychovatelní a nevzdělatelní. V této části máme na mysli zejména jedince s mentálním handicapem či jinak duševně zaostalé a pomalé. I těm byl schopen dát základy výchovy a vzdělání nezbytné pro jejich život, i když např. ne v takovém měřítku jako jedincům duševně zdravým.

Komenský rozděluje žáky do několika skupin právě podle možnosti vzdělání a jejich snaživosti a to zejména na bystré, snaživé, poslušné, líknavé, tvrdohlavé, vzpurné, povolné, tupé.²²

Samozřejmě není možné zařadit někoho pouze podle jedné vlastnosti do skupiny. Proto každému přiřazuje vícero vlastností a teprve poté je rozděluje do jednotlivých skupin.

²¹ ŠKODA, Kamil. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957.

²² KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.
KOMENSKÝ, Jan Amos. *Orbis sensualium pictus*. Praha: Trizonia, 1991.

U žádné skupiny nevzdává možnost výchovy. Naopak ji stále podporuje. Je zastáncem přesvědčení, že každý člověk je do jisté míry vychovatelný a vzdělavatelný. Je třeba využít jeho schopností k naučení dalších dovedností a tím přispět k jeho celkovému rozvoji. Každý člověk má vlastnosti, které jsou předpokladem pro možnost výchovy a vzdělání. Je tedy důležité využít všech vlastností, které má a naučit se je rozvíjet a obohacovat. I tělesně handicapovaný jedinec může svůj nedostatek nahradit rozvojem v jiné oblasti. Jistě je nám všem znám Komenského výrok: „Sotva lze najít tak drsnou tabuli, na niž by nebylo možné nic napsat.“

Komenský ve své pedagogice rozděluje žáky do jednotlivých skupin podle věku a každé skupině pak přiřazuje dovednosti, které by se měli v jednotlivých etapách života naučit.

Apeluje na mravní výchovu, která je pro život člověka nepostradatelná. Je nezbytné, aby se žák učil mravnosti již od malička, aby se z něj mohl stát dobrý člověk. Ten je schopen žít ve společnosti druhých a nepáchat nemravnosti jak na druhých, tak sám na sobě. Obsah mravní výchovy musí samozřejmě odpovídat věku dítěte. Proto vytvořil systém mravní výchovy, aby bylo zřejmé, co se má žák v jednotlivých obdobích života naučit. U předškolního vzdělávání je nejnnutnější, aby dítě dokázalo rozlišit, které skutky jsou dobré a které špatné. Za ty špatné je nutné ho potrestat, avšak přiměřeně. Zároveň není dobré děti rozmazlovat a dovolovat jim vše, co chtějí. Takové děti pak nemají žádnou kázeň a špatně se chovají ve společnosti a zvykají si na její přísná pravidla.

Všechny děti bez ohledu na svůj věk mají být vedeny k poslušnosti a k úctě k dospělým lidem, zvláště pak k lidem starším. Dále musí být pravdomluvné a pracovité a měly by se umět sami ovládat. Dále by měly umět pěkně pozdravit, naopak mlčet když je třeba a nechovat se ani divoce, ani plaše.²³

To vše by je měli naučit především rodiče společně se s pedagogem. Děti, které tyto mravnosti získají, mají velmi dobrý základ do života a předpoklad k dobrému a blaženému životu.

²³ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. PRÁZNÝ Aleš a SCHIFFEROVÁ Věra. *Pojetí světa v díle Jana Amose Komenského*. Univerzita Pardubice: 2009.

Žák musí být poslušný nejen ke svým rodičům, ale i ke svým učitelům. I ti jsou pro něj autoritou, kterou je zapotřebí plně respektovat. Komenský se otázkou mravnosti žáků zabývá velice hojně. Žák musí být učen kázni, protože kde není kázeň, panuje chaos, zlost a nepřátelství. Je-li kázeň porušena, je nutné přistoupit k trestu. Avšak k trestu přiměřenému. Komenský v zásadě nevystupuje proti tělesným trestům, ale zároveň je nijak nepreferuje. Klade důraz především na to, aby se škola nestala pro žáky mučírnou, které by se báli. Pouze je nutné být přísný, aby věděli, že za každou nekázeň bude následovat trest. Trest by měl být úměrný prohřešku, věku žáka a zároveň by měl motivovat k lepšímu chování.

Trest je vykonáván především jako prevence opakované nekázně žáka. Komenský také zdůrazňuje, že při prvotním prohřešku by mělo dojít nejprve k napomenutí žáka, následně k domluvě, a až na závěr přistoupit k trestu tělesnému.

Další důležitou vlastností, která by měla být u žáků rozvíjena je statečnost. Žáci se ji mohou naučit při pečlivé a dlouhotrvající práci, při které je zapotřebí hodně úsilí. Statečnost je důležitá pro celý život člověka.

Komenský také apeluje na osobnost učitele. Ten by měl být autoritou a osobností pro žáky, kteří ho budou moci považovat za svůj vzor a budou se mu snažit vyrovnat. Musí být samozřejmě vzdělaný a povahově takový, aby dokázal předávat vědomosti a poznatky, které sám kdysi získal studiem, a obohatit tak současného žáka. Měl by být schopen vytvořit zajímavý program pro vyučovací hodinu, ve které bude aktivita patřit nejen jemu, ale i jeho žákům. Také se domnívá, že by v české škole měli učit žáky pouze čeští pedagogové.

Školství v době Komenského nebylo na vysoké úrovni, spíše naopak. Školy nebyly všude, kde jich bylo zapotřebí. Nacházely se pouze ve větších městech a jejich počet byl nedostačující.²⁴

Zároveň nebyla ustanovena žádná povinná školní docházka, tedy ani věk, od kterého děti školu navštěvovaly.

²⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vedovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

Z toho plyne, že se ve škole a ve třídě nacházely děti různého věku a znalostí. Právě kvůli těmto záležitostem nemohlo být každé dítě vzděláváno podle svých potřeb. Mohlo se tak stát, že některé děti navštěvovaly školu mnohem déle, protože doba, za kterou si byly schopny osvojit danou látku, byla mnohem delší. Neexistoval osobní přístup a všechny děti byly vyučovány stejně. Pokud měl někdo s žáků zájem o studium na univerzitě, musel se připravovat úplně sám, podle svých možností. Komenský kritizoval tvrdost školství, u kterého spíše shledával negativní postoj k žákům. Měl pocit, že škola je pro děti spíše mučírnou, než institucí, která by je obohacovala.

Během svého pedagogického působení ustanovil čtyři stupně školní docházky. Prvním stupněm byla škola mateřská, druhým pak škola městská, která trvala od šesti do dvanácti let, dále škola latinská, která byla pro studenty do osmnácti let. Čtvrtým stupněm byla akademie, která byla do dvaceti čtyř let. Komenský stále apeloval, aby škola městská byla v každé obci. Škola latinská měla být pouze ve větších městech a akademie postačila v Čechách pouze jedna. Základními předměty byly stanoveny: matematika, rétorika, dialektika, fyzika, etika a gramatika. Usiloval také o to, aby pro každou třídu byla sestavena speciální kniha, podle jejíchž osnov se budou žáci učit.

Je nezbytné, aby byli žáci vyučováni ve třídách se spolužáky, kteří jsou stejného věku a stejných znalostí. Chtěl tak vylepšit systém vzdělávání ve školách, ve kterých byly dosud vyučováni všichni společně. Preferoval školní vzdělávání před domácím, neboť se domníval, že kolektiv je pro člověka mnohem prospěšnější. Sami žáci se navzájem vzdělávají a vytvářejí si mezi sebou vazby, které jsou pro život ve společnosti velice prospěšné.²⁵

Zároveň vzniká mnohem větší pořádek ve vzdělávacích institucích. Děti se vzdělávají v příslušných třídách danou látkou, která je rozvržena na jeden školní rok. Zároveň zmiňuje uzpůsobení denní rozvrhu, který by se měl striktně dodržovat. Žáci by se neměli učit déle než osm hodin. Další část dne by měli věnovat odpočinku a dětským radovánkám a poslední část dne věnovat spánku. Během vyučování se nesmějí nepřetěžovat a látka musí být uzpůsobena jejich věku

²⁵ PRÁZNÝ Aleš a SCHIFFEROVÁ Věra. *Pojetí světa v díle Jana Amose Komenského*. Univerzita Pardubice: 2009. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

a dovednostem. Zároveň preferuje zkoušení každou hodinu, neboť častější opakováním probraného učiva dochází k lepšímu zapamatování.

Komenský se dále zabývá možností financování škol, které se vzhledem k jeho modernizaci stává stále nákladnějším. Na školy by mělo být přispíváno z klášterních důchodů, od vrchnosti nebo z různých veřejných sbírek. Aby do nich mohly docházet i děti z chudých rodin, které by na její zaplacení neměly prostředky. Pro to, aby bylo zajištěno vzdělání opravdu všem, je nutné zřídit registr, do kterého budou všechny děti zapisovány a poté rozdělovány do škol podle místa svého bydliště.

Komenský svou pedagogikou a pokrokovými názory výrazně přispěl k rozvoji školství, které se díky jeho působení značně obohatilo a rozrostlo. Díky němu se začalo vzdělání dostávat všem. Předtím navštěvovaly školy pouze bohaté děti, jejichž rodiče si mohli dovolit školu zafinancovat. Ostatním se vzdělání nedostávalo. Díky Komenskému se situace změnila a škola se stala institucí pro všechny. Vytvořil takové didaktické metody, ze kterých čerpáme v našem školství i v dnešní době.²⁶

*„Nejen dítky bohatých a vznešených lidí, nýbrž všechny stejně, urozené i neurozené, bohaté i chudé, hoši i dívky ve všech městech, městečkách, vesnicích a dvorcích mají být přijímány do škol“.*²⁷

4.1 Svět jako učitel

Komenský při zamýšlení nad povahou světa a nad svými pedagogickými koncepcemi došel k názoru, že především svět je edukativní povahy. Je hlavním místem, kde dochází k našemu vzdělávání a výchově a v neposlední řadě kontaktu s pravdou.

²⁶ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. KUMPERA, Jan. *Jan Amos Komenský: poutník na rozhraní věků*. Vyd. 1. Ostrava: Amosium servis, 1992. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

²⁷ ŠKODA, Kamil. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957.

Člověk se stává součástí světa se vším, co k němu patří až ve chvíli, kdy se stává žákem. V tom okamžiku k němu začne svět promlouvat, vézt ho životem a zařazovat. V tento okamžik se svět stává člověku smysluplným.

Každá věc, se kterou se na světě setkáváme, je pro nás vyučujícím předmětem. Všechny nás obohacují o nové vědění a společně nám dávají základ poznání. Pokud se člověk vzdělává, je schopen překračovat sám sebe. Nic pro něj není lepší školou než svět sám. I tento vztah popisuje Komenský jako vztah mezi učitelem a žákem, ačkoliv se jedná o vztah mezi světem a člověkem.

*„Neboť protože celý náš život pod sluncem je školou boží, ve které se (třebas by někdo žil tisíc let) vždy vyskytne, čemu bychom se učili, je drahou lidské moudrosti nevědět, učit se, prospívat. Proto správně dí onen moudrý Filón: Konce vědění není lidem dopřáno. Nikdo totiž není dokonalý v žádné vědomosti: dokonalosti a vrcholy má opravdu jen jediný, totiž Bůh. My žijeme mezi začátky a koncem, učíte se a vyučujete buď více, anebo lépe“.*²⁸

Cílem lidské bytosti by mělo být splynutí s řádem světa a s Bohem. Je nutné přijímat věci takové, jak se nám ukazují a jednat podle řádu světa. Měli bychom konat dobro a chovat se tak, jak nám Bůh přikázal. Jsme schopni chápat pansofické uspořádání světa, který můžeme díky své aktivitě dovést k dokonalosti.

Školství námi vytvořené by tedy mělo být naplněno pansofickým věděním, které dá žákům základ do života. Díky tomuto souboru získá všeobecné povědomí o fungování světa a bude připraven na budoucí život. Pro člověka je důležitý řád a absolutní uspořádání, při jehož tvoření mu právě napomáhá výchova a vzdělání. Pro co nejširší vzdělání a pochopení světa je důležité postupovat od nejsnazšího po nejtěžší, od nejmenšího k největšímu a tímto způsobem dále získávat poznatky.²⁹

*„Jestliže člověk školu světa opustí, jestliže přestane být Božím učeníkem, ztrácí se výchovné činění jakožto harmonizující úsilí. Omezit výchovu pouze na lidské zřetele znamená ztratit souzvuk se světem, znamená zřeknout se bytostného určení výchovy samotné“.*³⁰

²⁸ KOMENSKÝ, Jan Amos. *O sobě*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1987; str. 303.

²⁹ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992; ČAPKOVÁ, Dagmar. *Mýslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

³⁰ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992; str. 58.

4.2 Brána jazyků otevřená

Další z Komenského děl, jež se snaží podat svému čtenáři ucelený pohled na svět a vzdělání v základních pojmech, které se světem bezprostředně souvisí. Toto dílo vykládá pojmy, jimž by měl čtenář rozumět a díky nimž bude znát celý český jazyk.

*„Úmysl byl rejstřík českých slov přidati, a dobře by bylo, jakož pro hbité, kde které slovo stojí, nalezení, a jak vlastně stojí, spatření, taktéž i na důvod a průbu, že všecka obvyklejší slova celého českého jazyka v pravdě tu obsažena jsou, jako i prvé v latinském latinská“.*³¹

³¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, str. 427.

5 Svět podle J. A. Komenského

Komenského pojetí světa se v jednotlivých částech jeho tvorby značně liší. Ve svém prvním období, ve kterém se zabýval encyklopedismem, poukazoval na svět jako na nejkrásnější místo, které stvořil Bůh a které je naprosto dokonalé. V období dalším, které můžeme nazvat jako období útěšných spisů, se svět stává místem plným zla, bezútěšným labyrintem, který člověka ničí.

*„Člověk zabloudil. Komenský vidí lidskou zbloudilost, která spočívá v tom, že člověk žije mimo pravdu zatemňující a matoucí v nicotě, v níž nevidí řád věcí. Svět je takovému člověku labyrintem. V tomto světě na něj působí síly, které ho izolují od pravdy a přivádějí k uzavřenosti do sebe, a tím ke ztrátě štěstí, které by mělo být štěstím vůbec“.*³²

Svět již není dokonalým místem pro život člověka, ale lživý labyrint, který je plný přetvářky, zla, lži, nenávisti. Lidé se do něj dostali díky prvotnímu hříchu, který byl spáchán v Ráji. Mohou se od jeho dědičnosti vyprostit jen nápravou celého lidstva a navázáním vztahu s Bohem. Jedině tak může dojít ke vzniku lepšího světa a společnosti, ve které budou žít lidé přátelští a navzájem si pomáhající. Svět již nebude plný zla a nenávisti, ale bude naplněn pouze dobrem. Lidé se stanou blaženými.

Tento úkol je pro lidstvo ale velký, a proto musí každý člověk začít sám u sebe. Jedině kontrolou nad sebou samým a výchovou může dojít ke zlepšení mravů mezi lidmi.

Výchova je tedy nejdůležitější složkou v procesu rozvoje člověka. Lidé musí na svět nahlížet *sub specie educationis* - tedy pod dozorem výchovy. Pod dozorem výchovy samozřejmě znamená i pod Bohem, který je hlavním tvůrcem veškerého řádu, jehož pravidly se musí řídit každý člověk. Svět je tedy společně podřízen řádu, který musí být dodržován.³³

³² PRÁZNÝ Aleš a SCHIFFEROVÁ Věra. *Pojetí světa v díle Jana Amose Komenského*. Univerzita Pardubice: 2009, str. 192.

³³ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

5.1 Labyrint světa a ráj srdce

*„Tisíckrát umřítí volím, nežli tu býti, kdež se tak děje, a dívati se na nepravost, faleš, lež, svod, krutost. Protož již mi smrt žádostivější jest nežli života: jdu, abych se podíval, jaký los jest mrtvých, kteréž vynášeti vidím“.*³⁴

Toto dílo patří k jednomu z nejslavnějších děl Komenského tvorby. Zde se především setkáváme s jeho pohledem na svět a na společnost, která je zkažená. Lidé se dle jeho názorů zmlátají v labyrintu světa, ze kterého je možné se dostat pouze prostřednictvím víry a očištění od prvotního hříchu. Společnost je zkažená a podle něj není možné v takové společnosti žít. V tomto díle se převléká do role poutníka putujícího městem, které symbolizuje fungování světa lidí. Na nose má od svého průvodce nasazené růžové brýle, ale zjišťuje, že bez nich se skrývá ve světě něco úplně jiného. Je tedy zděšen nad místem, ve kterém by měl najít svůj nový domov. Vidí, jak je plné hříchů, nenávisti, závisti a zlých lidí, kteří se před sebou přetvařují, dělají si schválnosti a nedokáží se spolu domluvit.³⁵

Uvědomuje si nemožnost fungování takového světa v prospěch všech lidí, aniž by mezi nimi docházelo k roztržkám a hádkám. Komenský se snažil poukázat na špatný stav a mravy společnosti, které se stále kazí a které je zapotřebí napravit. Jedině náprava společnosti může zajistit lidem život v příznivém světě. Proto apeluje na lidi, aby se obrátili k Bohu a očistili svůj vztah k němu. Jedině tak může dojít k harmonickému životu lidí ve společnosti. Labyrint světa a ráj srdce řadíme do Komenského tzv. útěšných spisů, kdy se zabývá stavem společnosti a postavením člověka ve světě.

*„Měj hlásné srdce, tichý jazyk; k čitelnosti bíd bližních bud' outlý, k snášení vlastních křivd otrlý; duší služ mně samému, tělem, komu můžeš, aneb musíš; coť poroučím, čiň, co na tě vzkládám, nes; k světu bud' neochotný, ke mně vždycky se vinoucí; v světě bud' tělem, ve mně srdcem. Tak budeš-li činiti, blažený jsi a dobře bude tobě“.*³⁶

³⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Labyrint světa a ráj srdce*. Vyd. 3. Praha: Odeon, 1984; str. 174.

³⁵ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. PRÁZNÝ Aleš a SCHIFFEROVÁ Věra. *Pojetí světa v díle Jana Amose Komenského*. Univerzita Pardubice: 2009.

³⁶ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Labyrint světa a ráj srdce*. Vyd. 3., v Odeonu. Praha: Odeon, 1984; str. 174.

6 Pansofie

Nejdůležitější v životě člověka je moudrost. Bez ní by nebylo smysluplného a plnohodnotného života. Člověk musí učit a obohacovat svůj rozum, aby našel cestu k moudrosti. Díky moudrosti jsme schopni ctít Boha, žít ve společnosti, zbavovat se všeho temného a být skromní. Moudrost člověka posiluje a díky ní pečujeme o svou duši. Mohli bychom ji nazvat „*lékem duše*“. Nejcennější jsou mezi lidmi tací, jež se nezaobírají bohatstvím, mocí, postavením, ale jež se snaží být vzdělaní a plnohodnotní členové společnosti - tedy učí se moudrosti. Je potřeba využívat vlastností, které nám dal Bůh a těmi se snažit poznávat svět. Moudrost ale také souvisí s věkem. K tomu, aby se člověk stal moudrým, je třeba získat hodně zkušeností dlouhodobého charakteru. Člověk během let zažije spoustu situací, jež ho učí proplouvat životem a ze kterých čerpá poznatky pro své další jednání a rozhodování. Proto není možné, aby se moudrým stal mladý člověk, který zajisté nemůže mít tolik zkušeností. Komenský poukazuje na technický a vědecký pokrok své doby, neb tvrdí, že díky těmto skutečnostem se lidé stávají více a snáze moudrymi než ve stoletích předešlých. K tomuto pokroku tak přispívá zakládání a rozšiřování systému školství, díky kterému se stávají lidé vzdělanějšími. Tím, že lidé získávají poznatky z různých věd, dochází k ucelenému vzdělání. K vševědnému vzdělání.³⁷

Podle Komenského je třeba změnit především atmosféru školy, ale také obsah jejího učiva. Mnozí lidé mají školu spojenou s velkým množstvím modřin, ran a křiku, díky kterým na ni nemohou mít dobré vzpomínky. Škola má člověku napomáhat při vplouvání do dospělého věku a do života společnosti. Měla by mu dát vše potřebné a užitečné pro budoucí život. Měla by být pomocnou rukou člověka při osamostatňování se a zvládnání nových dovedností. Rozhodně nemá být mučírnou a nepříjemnou institucí, které se budou žáci bát. Kdo okusil školu plnou trestů a bolesti, nemá v úmyslu se do ní již nikdy vrátit zpátky. Komenský prosazuje, aby se škola stala potěšením lidstva.³⁸

³⁷ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

³⁸ PALOÚŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

Další obtíž vidí v předmětech, které jsou školami vyučovány. Příkladem může být filozofie, u které se domnívá, že by měla být součástí života a ne být vyučovacím předmětem. Jen tak je prospěšná lidstvu a plní svůj úkol. Filozofie se musí žít a ne vyučovat. U metafyziky zastává opačný názor. Tuto nauku vidí jako nesmyslnou a příliš některými lidmi chválenou. Domnívá se ale, že je přehnané tvrzení, že metafyzika je vrcholem veškeré moudrosti světa, jak někteří tvrdí. Komenský považuje metafyziku za zcela nedostatečnou vědu, která nepřináší lidem žádný užitek.

Dále se od Komenského dozvídáme, jaké důvody ho vedly k vytvoření pansofie. Doposud neshledal žádnou knihu, která by obsahovala veškeré vědění nebo jeho ucelený základ, ze kterého by lidé mohli čerpat při svém vzdělávání a která by byla základem pro všechny. I když listoval v encyklopediích a v knihách, které nesly název pansofie, nikdy ho jejich obsah neuspokojil. Tímto zjištěním došel k závěru, že se ještě nikdo nezabýval skutečnou pravdou věcí. Pravdu věcí totiž hledáme prostřednictvím obecných zásad poznání, které nás jsou schopny dovést k výsledku a tím i k podstatě věci samé.

Komenský cítí potřebu vševědy, když vidí, jak všichni vědci se pyšní nad tím, jak jsou ve svých oborech dobří, co nového vynalezli a jak tím přispěli k rozvoji vědy. Jenomže vždy se jedná pouze o jednu vědu, nikoliv o shluk věd a poznatků tak, jak by to dle Komenského mělo být správné. Komenský těmito výzkumy dochází k závěru, že obecná pravda věcí je přetvářena a zatemňována, a to z toho důvodu, že nám každá věda podává svou pravdu po dílčích úsecích, které nejsou v kontextu s dalšími pravdami na světě.³⁹

A s tím souvisí i nedokonalé školství, které není schopné připravovat současné žáky k budoucímu životu, neboť jim nedává poznatky a pravdy, které člověka obohacují a vzdělávají a díky kterým poznává svět. Škola své žáky mučí nejen fyzickým způsobem, ale i vyučovacími předměty a metodami. Je nesmyslné se učit mnoho z každého oboru, protože všechny informace člověk ve svém životě nepoužije a děti jsou tak zbytečně zatěžovány zdlouhavou a náročnou látkou.

³⁹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Předehra pansofie*: Objasnění pansofických pokusů. 1.vyd. Praha: Academia, 2010. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

Vševěda oproti těmto způsobům výuky je snadno pochopitelná, protože jedna věc vyplývá z věci druhé, která je naprosto pravdivá, neboť následující pravda je založena na pravdě předcházející. Jen vznikem vševědy může dojít k vytvoření základu vzdělání, které potřebuje každý člověk a jen jejím prostřednictvím pozná pravdu, která se do jeho mysli hluboko zakoření.

Byli i tací, kteří byli názvem vševěda znepokojeni, neb je jisté, že vševědoucí může být jedině Bůh. Komenský tedy musel reagovat, proč usiluje o vznik vševědy, která není pro člověka hodna. Nicméně poukazuje, že se jedná o lidskou vševědu, která obsahuje vše, o čem se Bůh domnívá, že bychom měli vědět. To, co podle něj člověk vědět nemá, mu navždy zůstane skryto.⁴⁰

Dále Komenský řeší jazyk, kterým se lidstvo vzdělává a apeluje především na vzdělávání v jazyce mateřském, na který by měli mít nárok všichni žáci a studenti, protože jedině studiem v mateřském jazyce se stává vzdělání přístupné všem. Vševěda by měla být základem každého vzdělávání a měla by sloužit všem.

V cestě světla je možné nalézt, jaký vztah je mezi snahou o poznávání pravdy prostřednictvím obecného, které člověk získává během svého vývoje. Je zde zmíněno trojí jsoučno- tedy člověk, příroda a Bůh. Člověk se během svého života vrací ke svým základům a k věcem, ze kterých vzešel, Je schopen se z nich učit a získávat informace potřebné pro své smysluplné a plnohodnotné bytí. Obrací se ale nejen k přírodě, ale také k Bohu, jako k dokonalému jsoučnu, kterému se snaží přibližovat. Není možné tato tři jsoučna od sebe jakkoliv oddělovat, protože všechna bezprostředně souvisejí s bytím člověka na zemi a s jeho schopností a touhou po poznání.

Komenský usiloval o to, aby lidé vnímali svět jako školu, která je učí všemu novému, obecnému a naučí je rozpoznávat nedostatky, dobro a zlo. V cestě světla je nejvíce zmiňováno světlo, jako jedna z nejdůležitějších substancí, která vede člověka k osvícení a nápravě.⁴¹

⁴⁰ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Předehra pansofie: Objasnění pansofických pokusů*. 1.vyd. Praha: Academia, 2010.

⁴¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

Světlo je trojího druhu. Prvním druhem je světlo věčné (*lux aeterna*), druhé, které vnímáme smysly (*lux externa*) a třetí je světlo mysli (*lux interna*)⁴². Pokud se člověk bude tímto světlem řídit, dosáhne dobra, Jen díky trojímu světlu je možné poznávat svět a dosáhnout moudrosti. Díky němu také dochází k rozpoznávání zla a možnosti se mu vyhnout.

Není ale dobré zahlcovat člověka vědomostmi a informacemi, které by pouze zahlcovaly jeho rozum a nebyly by mu příliš užitečné. Je třeba zredukovat množství informací a otázek na několik základních. Mezi ty Komenský zařadil: *Co, čím, jak?* Tyto otázky velmi dobře postačí k získání základních vědomostí a zákonů nutných pro člověka. Kromě reedukace vědomostí a znalostí obecného je také nutné propojovat analýzu a syntézu a ověřovat tak bezpečnost získaných informací. V této problematice využívá Komenský pojmu *omnes*, což znamená vzdělávání všech lidí, které je cílem obecného osvícení. Jeho *omnes- omnia- omnio* znamená, že člověk má být vzděláván pansoficky⁴³. Má na to právo, ale zároveň je jeho povinností vzdělání přijímat. Tato povinnost plyne z přesvědčení, že vzdělanost pomáhá k pokroku lidstva a proto je potřeba, aby se všichni lidé na vzdělávání podíleli a přispěli tím k rozvoji společnosti. Další důležitou složkou života je práce, která také přispívá k rozvoji společnosti a zároveň umožňuje nastolení nějakého řádu, který je pro fungování společnosti také důležitý. Vrcholem v životě člověka je dosažení moudrosti. Moudrý člověk odmítá zlo a je schopen žít dobře, v souladu s přírodou. Je také schopen nejen ji ovládat, ale ovládat také sám sebe. Je však jisté, že k dosažení moudrosti je zapotřebí hodně zkušeností a času. Moudrosti člověk dosahuje zejména ve vyšším věku. To, co je pro člověka dále podstatné, je rozvoj řeči, myšlení, citu a vůle.

Cesta světla je tedy dílem, které zdůrazňuje důležitost pansofie v životě člověka. Provází ho totiž celý život a je součástí každého z nás. Kromě vzniku univerzálních škol byl požadavek i na vytvoření individuálního jazyka. Ten měl být snadno naučitelný a dokonale vyjadřující poznání.⁴⁴

⁴² KOMENSKÝ, Jan Amos. *Cesta světla*. 2. vyd., v MF 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1992.

⁴³ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

⁴⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Předehra pansofie: Objasnění pansofických pokusů*. 1. vyd. Praha: Academia, 2010. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

Dalším požadavkem bylo vytvoření univerzálních knih podle věku vzdělávaných jedinců, které by obsahovaly vše potřebné pro vzdělání. Na základě tohoto požadavku vznikl první spis s názvem *Excitatorium univerziale* (Všeobecné probuzení)⁴⁵. Vznikaly učebnice a materiály nejen pro žáky a studenty, ale i pro učitele.

*„Všichni, pravím, mají být učeni lidským věcem, protože jsou lidé, božským věcem, protože jsou obrazem božím, věčným věcem, protože jsou čekatelé věčnosti. Jinak by zajisté bylo lépe narodit se zvířaty, protože věc, která se sama zvrhla, stává se sama horší, než věci špatné“.*⁴⁶

6.1 Velká Didaktika

*„Velká didaktika podávající všeobecné umění, jak učit všechny všemu, neboli spolehlivý a vybraný způsob, jak lze po všech obcích, městečkách a vesnicích některého křesťanského království zřizovat takové školy, aby všechna mládež obojího pohlaví, nezanedbávajíc nikde nikoho, mohla být vzdělávána ve vědách, uhlazována v mravech, naplňována zbožností a tím způsobem v mezích let mládí vedená býti ke všemu, co patří k životu přítomnému a budoucímu, a to stručně, příjemně a důkladně“.*⁴⁷

Pro člověka jsou přes veškeré vzdělání důležité vědomosti, které získá sám svým studiem a životem. Tím získává pravdu o světě, která není zkreslená žádným učitelem. Člověk má v sobě všechny předpoklady k vševědnému poznání. Jednotlivá semínka vzdělání, zbožnosti a moudrosti nám poskytuje příroda sama, zbytek získáváme studiem a celoživotním učením se. Člověka bychom mohli přirovnat ke stromu. Jejich postavení je velmi podobné. Strom je schopen vyrůst sám na základě přírodních vztahů, ale pokud nebude zkušeným zahradníkem roubován, bude planý. U člověka je situace obdobná. Člověk také sám vyrostе, ale bez získání vzdělání a moudrosti se nemůže stát rozumným živočichem. Stejně tak jako u rostlin je zřejmé, že i člověk se nejlépe vzdělává a učí, když je ještě mladý a ohebný. Když se stane velkým a pevným, je situace poněkud těžší. Člověk již má

⁴⁵ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

⁴⁶ KOMENSKÝ, Jan Amos. *O sobě*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1987; str.148.

⁴⁷ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958; str. 41.

nějaké zkušenosti, kterými se řídí při svém jednání v životě a je tedy velice těžké ho naučit něco nového nebo ho něco přeučit.

Pro vzdělávání je důležité vyučování ve skupině, které je mnohem účinnější a prospěšnější než vzdělávání individuální. Člověk se učí nejen příslušné látce, ale i spolupráci, pomoci druhému a fungování ve společnosti, což znázorňuje budoucí společenský život. To, co je ale nejdůležitější, je apel na vzdělávání všech dětí bez ohledu na to, zda jsou z chudých či bohatých rodin. Každý se narodil jako člověk a tudíž má každý právo na vzdělání a na to stát se člověkem rozumným. Od Boha je nám dáno, že jsme si před ním všichni rovni, proto by měli mít všichni stejné podmínky.

I když se zdát být člověk hloupým nebo nevzdělatelným, je to pouze zdání. Každý bez ohledu na to, zda je bystrý, chytrý, duševně nebo tělesně zdatný, je vzdělavatelny.

Mohlo by se zdát, že ne, zejména u jedinců duševně chorých, ale není tomu tak. Naopak je jisté, že tito lidé potřebují mnohem více pomoci a vzdělání než ostatní a jsou schopni se mnohému naučit a většina z nich díky tomu může žít smysluplný život. Může to trvat samozřejmě déle, než vzdělání lidí bez omezení duševního nebo tělesného, přesto je to možné. Opět bychom mohli situaci přirovnat ke stromům. Když si představíme ovocný sad, najdeme v něm krásné stromy, které nesou hodně ovoce. Najdeme tu ale i stromy, které nesou málo ovoce a jsou tu i stromy, které nenesou ovoce žádné. A přesto máme rádi i ty, které jsou bez ovoce, např. proto, že jsou hezké. A takto je to i u člověka.

I ženy jsou obrazem božím, tudíž není ani u nich důvod pro odmítání vzdělávání tohoto pohlaví. Jsou obdařeny stejnými schopnostmi jako muži, tudíž není možné je ze vzdělání vyloučit. Žena musí být vzdělána nejen k blaženosti a moudrosti, ale i k vedení domácnosti a hospodářství. Musí se postarat nejen o sebe, ale i o svého manžela a své děti. To je hlavním cílem jejich vzdělání. Další důvod je ten, že pokud se člověk vzdělává, předejde zahálce, která je pro člověka velmi nebezpečná a ničí ho.⁴⁸

⁴⁸ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

6.2 Encyklopedismus

Komenský se v oblasti encyklopedismu značně liší od svých předchůdců, ale i některých následovníků. Zdůrazňuje především potřebu uceleného zpracování získaného materiálu tak, aby mezi jednotlivými materiály vznikaly vztahy. V této tvorbě je velmi ovlivněn Mikulášem Kusánským, který však encyklopedie nikdy netvořil, ale zabýval se různými pohledy na veškerenstvo světa. Komenský oproti tomuto přístupu jednoho pohledu upřednostňuje celkový náhled na problém a jeho ucelené zpracování. I dnes máme encyklopedie řazené většinou abecedně. I to Komenský odmítal, neb se domníval, že je třeba vykládat věci na základě jejich významu a obsahových souvislostí, aby došlo celkovému pochopení předávaného materiálu.

Pravá encyklopedie je podle Komenského ta, která předává svému čtenáři ucelené vědomosti a díky ní se mu dostává uceleného vzdělání.

Komenský se ve své encyklopedické tvorbě snaží o popis ještě neznámých věcí, které odhalí všechna zákoutí toho, co dosud ještě nebylo popsáno ani známé.

Každý člověk na zemi potřebuje řád a určitého řádu se mu dostává i prostřednictvím encyklopedií. Ti, kteří se nesnaží o zapojení do řádu, stále bloudí a zůstávají v labyrintu. Východ z něj je možný pouze obratem k řádu.

S encyklopedismem úzce souvisí výchova, vzdělávání a péče o duši, což jsou složky, díky kterým dochází k rozvoji člověka a naplnění jeho života. Výchova a vzdělání nejsou pouze přípravou na budoucí život člověka, ale jsou to přípravy ke smyslu života, tedy k bytí.

Komenský je přesvědčen, že encyklopedismus přivede lidstvo nejen k řádu, ale i k jeho celkové nápravě.

Ve svém pojetí se značně liší od encyklopedistů 18. století, a to především neustálému obracení se k Bohu.⁴⁹

⁴⁹ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ČÁPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. PATOČKA, Jan. *Komeniologické studie: soubor textů o J. A. Komenském*. 1. vyd. Praha: Oikoymenh, 1998.

7 Pojetí člověka

Člověk je tvor boží, stejně jako ostatní věci, které byly Bohem vytvořeny a se kterými se člověk každým dnem setkává. Avšak rozdíl mezi nimi a člověkem je veliký. Tví zejména v tom, že člověk se svou dokonalostí a vlastnostmi přibližuje Bohu. Na rozdíl od ostatních subjektů žijících na zemi byl pouze člověk obdařen schopností myslet a projevovat emoce. Komenský ale na rozdíl od Descarta neodděluje od sebe člověka a objekty světa, nýbrž je vzájemně spojuje. Poukazuje na to, že právě souhra všech věcí a objektů stvořených Bohem je nejdůležitější. Jedině divadlo světa je tím nejdůležitějším pro člověka, neboť se jeho prostřednictvím učí o světě a životě v něm. Není tedy podle jeho myšlenek možné jednotlivé složky divadla oddělovat.

I Leibniz chápe člověka jako izolovanou bytost. U Komenského však nalézáme myšlenky, že jedině ve společenství je možné vnímat člověka. Je důležité dosáhnout harmonie, které ale lze dosáhnout pouze fungováním celého systému světa se všemi objekty, které Bůh vytvořil. Bez nich by nebylo možné na zemi fungovat, tudíž by bez nich nemohl člověk žít.

Člověk tedy není oddělen od světa, jak se domnívá Descartes, nýbrž je na jeho vrcholu. A to právě díky svým vlastnostem a schopnostem, které mu dal Bůh. Díky němu má člověk v této pyramidě světa postavení až na vrcholu. Nad ním už je pouze on sám.

Člověka je možné označit jako pojítka mezi Bohem a světem. Má totiž vlastnosti, které se výrazně podobají božím schopnostem, jako je např. tvoření. Lidé jsou schopni vytvořit dílo z pouhé myšlenky, mají vlastnosti pozemské i nebeské. Člověk je zkrátka obrazem božím. Není ani náhodné, že se Bůh vtělil do Krista, tedy do obyčejného člověka.

Stejně jako je Bůh trojjediný, je trojjediný i člověk: tělo, duch, duše. Tělo je hmotná stránka člověka, ve které je uložen duch, který je zase sídlem duše. Jediná duše je z těchto třech složek nesmrtelná.⁵⁰

⁵⁰ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko- výchovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

Člověk je po celý svůj život veden Bohem, avšak musí ho být schopen následovat a řídit se jeho pokyny. Jen pokud je člověk srozuměn s řádem světa, je schopen poznávat pravdu, žít dobře a dosáhnout blaženosti.

Není ale jednoduché poznávat pravdu, neboť se některé věci zdají být pravdivé, a přesto pravdivé nejsou. Tímto způsobem dochází ke vzniku zla, které pouze vypadá jako dobro a my ho tedy za dobro považujeme.

Pravdu dal Bůh a jen on ví, co je pravdivé. Avšak byli jsme od něj obdařeni schopností pravdu poznat. Komenský se zamýšlí také nad tím, že pokud byla člověku dána veškerá pravda světa, není již potřeba žádného vnějšího působení, díky kterému by se dostávalo pravdy zvenčí během života. Je tedy skutečně pravda dána v celé šíři Bohem? Poznat pravdu není jednoduché. Člověk se musí odpoutat od předsudků, které se mu naskýtají v mysli a samotné „*auto*“ je pak připraveno k přijetí všeho pravdivého.

Další podstatnou věcí v oblasti poznávání pravdy je zacházení s předměty. Je nezbytné s nimi zacházet pouze za tím účelem, pro který byly vytvořeny. To znamená, že např. dřevo můžeme štípat, řezat, topit s ním, stavět s ním. Ale nemáme ho využívat pro účely jiné, respektive pro ty, pro které nebyly vytvořeny. Mohlo by totiž dojít ke zkreslení pravdy, neboť Bůh dal předmětům vlastnosti a stanovil jim určitý řád, který je potřeba dodržovat.

Pravda ale k člověku přichází jako náhlý záblesk, a proto není jisté její dosažení. Můžeme se maximálně snažit jí dosáhnout a zůstat na cestě, která nás vede k jejímu poznávání.

Pro lidstvo užívá Komenský výrazu „*parvuli Dei*“ a věří, že člověk je schopen být emancipovatelnější a dokáže pochopit vše podstatné, co se mu v životě naskýtá. Pro Komenského je právě pansofie filozofií. Filozofie je pro něj něco jako rozhovor se svou vlastní duší a každý by měl pěstovat tuto schopnost.⁵¹

Další věcí, kterou Komenský u člověka řeší je vůle. Vidí ji svobodnou, ale ještě ne takovým způsobem jako filozofové 19. a 20. století. Pouze pokud se člověk vymaní z božího vlivu a vedení, dostane se mu svobody, která ale není vůbec pozitivní. Ba

⁵¹ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

naopak. Vůle člověka musí být řízena správnou rukou, tedy Bohem. Získání svobody vymaněním se z božího vedení neznamena získat svobodu v pravém slova smyslu, ale naopak propadnout zlu.

Svobodná vůle v Komenského pojetí znamená odevzdání se vůli Boha. Pokud tak člověk neučiní a půjde dál svou vlastní cestou, absolutně ztratí svobodu. Ta je možná pouze díky božímu vedení.

Základní „arché“ na světě je vláda, jíž Komenský míní vládu Boha. Boží „logos“ je pak tvůrčím a vůdčím principem věcí na zemi.

Po prvním hříchu člověka jsou ale některé věci neúplné a zpřeházené. Z tohoto důvodu se pak může stát, že člověk si na své cestě vybere vůli horší. Proto je třeba napravení lidstva, aby k takovým záležitostem nedocházelo.

Jednou z nejdůležitějších věcí v životě člověka je zbožnost. Jedině zbožný člověk je schopen žít dobrým životem a Bůh povede jeho kroky dobrou cestou. Člověk byl obdařen takovými vlastnostmi a schopnostmi, které převyšují vlastnosti a schopnosti ostatních tvorů. Proto je předurčen k záchraně a nápravě světa.

Lidská duše získala intelekt, vůli a dokonalé vnímání věcí. Tím se stává zároveň spolutvůrcem světa. Zároveň neopomíjí myšlenku, jak je to se zlými skutky a jaké mají vliv na dění ve světě. V této události je přesvědčen, že i zlé skutky jsou svým způsobem dobré a přispívají k vývoji světa a k obecné zkušenosti.

Člověk musí využít vše, co ho během života potká, a předávat tyto zkušenosti dále, neboť těmito kroky dochází k vývoji světa a lidstva. I zlé skutky vedou k dobrým koncům, a proto pro celkovou podstatu vývoje nejsou špatné.

Člověk se ale všemi svými skutky na světě a svým životem na zemi jen pouze připravuje na život nadpozemský. Zde má převážně tři úkoly, které musí za svůj pozemský život splnit. Musí se stát člověkem rozumným, dále pánem tvorstva a v neposlední řadě i obrazem božím.

U pojetí člověka jako obrazu božího se Komenský opírá o bibli, ze které jako velmi věřící člověk přejímá základní vědění o světě vytvořeném Bohem.⁵²

⁵² PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

Člověk je tedy obrazem božím a se všemi svými dokonalostmi a vlastnostmi, které má, se v něm Bůh objevuje. Jako jediný ze všech tvorů se člověk podobá Bohu a má vlastnosti, které žádný jiný tvor na zemi nemá. Tím se stal tvorem dokonalým, jediným subjektem na zemi, který je schopen se stát tvorem vládnoucím nad všemi ostatními objekty na zemi. Člověk se podobá Bohu především díky třem vlastnostem, které má. První z nich je schopnost pochopit věci na základě svého rozumu (*ratio*)⁵³. Druhou vlastností je schopnost volby mezi věcmi. Člověk je schopen vybírat si věci a události na základě působení rozumu a především své vůle (*voluntas*).⁵⁴ Tím, že je obrazem božím, je schopen vybírat si věci správné, vybírat si dobro. Třetí vlastností je *facultates operativae* neboli schopnost působení člověka na ostatní věci, které se díky tomu mohou stát věcmi ovládanými.

Pro to, aby byl člověk schopen se díky těmto vlastnostem připodobnit Bohu, je potřeba vzdělání a výchovy. Člověk je sice obrazem božím a dokonalým tvorem schopným ovládat okolní subjekty, nicméně bez výchovy a vzdělání toho schopen není. Potřebuje tedy pansofii neboli základ veškerého vědění o světě. Čím lépe je člověk vychován a vzdělán, tím více se stává podobnějším Bohu.

Cílem člověka není jen připodobnit se co nejvíce svému stvořiteli, nýbrž také poznat okolní svět, který pro své bytí potřebuje znát, aby se v něm uměl dobře orientovat a smysluplně v něm fungovat. Dále je také potřeba poznat sebe sama, neboť jenom tím, že člověk pozná sám sebe, je schopen poznat ostatní lidi a celý svět.

V Komenského dílech se setkáváme také s otázkou prvotního hříchu člověka, na kterou naráží ve svých myšlenkách neustále a která ovlivnila jeho pojetí člověka od základu. Především kvůli prvotnímu hříchu zmíněnému v bibli musí dojít k nápravě celého lidstva, které je tímto jednáním až dosud pokažené. Komenský také řeší dědičnost tohoto hříchu, protože se domnívá, že dědičný je. Tím ale nepoukazuje na špatnost člověka, tedy na to, že byl člověk dědičně zlý následkem prvotního hříchu, nýbrž je pokažena vůle k dobru, kterou člověk získal od Boha a kterou je potřeba obnovit.⁵⁵

⁵³ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

⁵⁴ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

⁵⁵ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992; ČAPKOVÁ, Dagmar. *Mýslitelstvo-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

Právě kvůli tomu by mělo dojít k celkové nápravě lidstva a tedy celkového zbavení se dědičného prvotního hříchu, který na člověka vrhá stín zla a ničí jednání a fungování společnosti jako celku.

Komenský tedy zdůrazňuje víru jako důležitou složku nápravy, nikoliv ale jedinou. Víra není pro člověka vším, co ho vede k dobru a proto je nutné, aby se lidé na dobru podíleli i sami. Není možné, aby pouze působením víry byly konány dobré skutky. Ty musí člověk začít konat sám, víra je mu v tom pouze nápomocna.

I přes to, že se Komenský zabývá ve svých dílech dědičností prvotního hříchu, tvrdí, že lidská přirozenost je v zásadě dobrá. Člověk je dobrý, ale prvotním hříchem byl trochu zkažen. K tomu právě slouží systém škol a výchovy, aby člověk dosáhl svého cíle a stal se opět dobrým.

Podle Komenského máme tři vlastnosti, díky kterým jsme schopni poznávat věci kolem nás. Je to náš rozum, smysly a víra. Všechny tři máme od Boha, který nám k nim ještě přidal ruce a jazyk jako nástroje k uchopení našeho poznání. Tyto schopnosti poznávat má každý člověk. Není možné říci, že by byl někdo neschopný poznávat svět kolem sebe a vzdělávat se.

V jeho pojetí se ještě setkáváme s úvahami o vůli, která existuje ještě nad naším rozumem, je mu nadřazena. Komenský totiž tvrdí, že vůle ovládá rozum, který se jí na základě jejích požadavků podřizuje. To samé je se smysly, které jsou na stejné úrovni jako rozum, tedy pod nadvládou vůle.

I přesto, že Komenský nadřazuje člověka všem ostatním tvorům, zdůrazňuje jeho kvality, které připodobňuje k vlastnostem Boha, tvrdí, že musí být každý podřízen řádu. A to i přes to, jak je člověk schopen být mocný a stát se vůdčím tvorem. Vždy musí jednat ve shodě se společenským řádem, který je nám dán od Boha. Člověk je sice svobodný, ale jen do určité míry. Vždy musí být podřízen tomuto vnitřnímu řádu, tím pádem i Bohu.⁵⁶

Může sice stát mimo tento řád a mimo vztah s Bohem, ale tím se dostává mimo společnost a dostává se na špatnou cestu, na které není schopen se zorientovat.

⁵⁶ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. PRÁZNÝ Aleš a SCHIFFEROVÁ Věra. *Pojetí světa v díle Jana Amose Komenského*. Univerzita Pardubice: 2009.

Není tedy svobodný, jak by se mohlo zdát. Naopak se stává ještě více nesvobodným a neschopným života mimo daný řád.

Dále u Komenského můžeme nalézt zamýšlení a řešení otázek nad zdravotně handicapovanými jedinci. Je přesvědčen, že za tyto nedostatky mohou lidé svým chováním sami k sobě, a i z toho důvodu je nutná celková náprava lidstva. Za tyto nedostatky rozhodně nemůže Bůh, a proto si s nimi musejí lidé poradit sami. Komenský je však jako pedagog zastáncem vzdělávání zdravotně znevýhodněných jedinců a je přesvědčen, že ti naopak potřebují více podpory a pomoci než lidé bez handicapu. Proto je nutné se jim věnovat a v rámci možností je zařadit do škol. Žádný člověk není dle Komenského nevzdělatelný, pouze někteří nemohou dosáhnout takového stupně jako většina lidí.

Každý člověk má možnost vzdělávat se a tím sám sebe napravovat. Člověk je tvorem rozumným, tedy má rozum, který sám řídí a díky kterému se může svobodně rozhodnout a nalézt tak východisko ze všech hříchů.

Když se podíváme v této otázce na Komenského a Platóna, zjistíme, že v pojetí vzdělání člověka jsou mezi nimi značné rozdíly. Komenský je zastáncem tzv. „*obecné školy*“, ve které má každý právo na vzdělání. A nejen právo. Každý je schopen se do jisté míry vzdělávat. Platón se naopak domnívá, že vzdělání patří jen vyvoleným a že tedy ne každý je toho hoden.

I přes nápravné tendence člověka je toto pojetí člověka optimistické. Komenský ho vidí jako subjekt obdařený dobrem, který se pouze snaží ještě zdokonalit a připodobnit Bohu.

Optimismu se nevzdává ani navzdory těžké době, ve které žil a která byla celá protknutá válkou a společenskými nepokoji.⁵⁷

7.1 Obecná porada o nápravě věcí lidských

Toto dílo je rozděleno do sedmi částí, z nichž každá má člověka nabádat k pozastavení nad svým vlastním rozumem, životem a jednáním a dovést ho k nápravě, kterou lidstvo díky svému prvotnímu hříchu nezbytně potřebuje. Na

⁵⁷ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958; PRÁZNÝ Aleš a SCHIFFEROVÁ Věra. *Pojetí světa v díle Jana Amose Komenského*. Univerzita Pardubice: 2009.

začátku díla nalezneme předmluvu, tzv. *Panegersii* neboli Všeobecné probuzení, jež nás uvádí do problematiky celého díla a snaží se přesvědčit lidstvo u nutnosti jeho nápravy a podnítit ho k smysluplnému jednání. Druhá část díla nazvaná *Panaugia* neboli Všeobecné osvícení, pojednává o lidském rozumu a poznání, jež musí být řízeno světlem v lidské mysli, díky kterému je člověk schopen poznávat věci kolem sebe, tedy dokáže poznat pravdu.⁵⁸

Třetí částí je pak samotná *Pansophia* neboli všeobecná moudrost, která má být základem veškerého vědění a poznání a na základě které by měl člověk získat ucelené vědění o světě, které bude společné celému lidstvu. Komenský se v pansofii snaží předejít tomu, aby byl člověk vzdělán pouze v jedné oblasti. I když by v ní měl být nejlepším, neznamená to, že nepotřebuje ke svému životu pansofii. Ba právě naopak. Pansofie má být pro všechny základem a až poté by se měl člověk dále vzdělávat a specializovat. Komenský zde také zmiňuje výchovné a společenské cíle člověka. Za úplně nejvyšší cíl považuje *Mundus moralis* do kterého můžeme zařadit spoluzítí lidí ve společnosti jako největší cíl člověka.⁵⁹ Aby se dokázal podřídit řádu, díky kterému může společnost fungovat a bez nějž by panoval pouze chaos. Smysluplné soužití ve společnosti je tedy vrcholem lidského konání a musí být všemi lidmi praktikováno. V kapitole o pansofii se dále zabývá způsobem vzdělávání žáků, které také musí být smysluplné a musí odpovídat jejich schopnostem. Jen tak může dojít k pochopení vykládaného učiva, které si má žák osvojit. Komenský se ve svých pansofických a pedagogických úvahách vznesl požadavek na vytvoření univerzálního jazyka, který by byl společný všem učencům, aby se mezi sebou dokázali dorozumět a zjednodušila se tak komunikace ve vzdělávání. Nejdříve se zamýšlí nad tím, který z jazyků by byl pro tento účel nejvhodnější, ale nakonec dospěl k názoru, že je zapotřebí vytvoření jazyka nového, který se budou všichni učit společně a který nebude některým národům bližší a některým vzdálenější.⁶⁰

Vrcholem díla je jeho sedmá část nazvaná *Panorthosie*, zabývající se skutečnými kroky, které musí člověk učinit, aby došlo k nápravě celého lidstva. Komenský vidí

⁵⁸ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1992.

⁵⁹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1992. PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

⁶⁰ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1992. PRÁZNÝ Aleš a SCHIFFEROVÁ Věra. *Pojetí světa v díle Jana Amose Komenského*. Univerzita Pardubice: 2009. PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

důležitost nápravy ve třech oborech, a to v politice, náboženství a filozofii. Jedná se tedy o nápravu ve sféře občanské, společenské a ve sféře vzdělání. Na začátku poukazuje na předchozí pokusy nápravy člověka, které ale byly podle něj nedostatečné a netýkaly se nápravy ve všech oblastech působení člověka. Proto je důležité zaměřit se na všechny tři, neboť jen tak může dojít ke skutečné a smysluplné nápravě.

U povahy člověka kritizuje jeho nelidskost ve vztahu k člověku druhému. Domnívá se, že člověk se k druhému chová nedůstojně a vždy závistivě, a to např. pouze kvůli odlišnému názoru. Je zapotřebí tuto skutečnost přejít a zbavit se tak nepřátelského postavení vůči druhému, které nás dovádí k nesprávnému jednání a mnohdy i k odsuzování člověka. Názorová odlišnost je pro člověka přirozená, je nutné se s tímto faktem smířit. I tak by spolu měli lidé navzájem vycházet a respektovat se, protože jen tímto způsobem mohou žít ve společnosti.

„Musíme si však přát, aby se rozdílnost názorů dala nejen snášet, nýbrž i odstranit, to je, aby se všechny sporné otázky rozřešily tak moudře, že by se našlo ohnisko pravdy, v němž by se dobře sešly i názory protichůdně proti sobě stojící, takže by kterýkoli názor podpíral společnou pravdu a byl od ní podporován potud, pokud má podíl na pravdě. Jestliže by se přitom přimísilo něco nenáležitého, samo sebou by zmizelo“.⁶¹

Komenský v tomto díle také zdůrazňuje účast všech složek na nápravě. Nejen že se musí zapojit každý člověk sám, ale musí být zapojena i škola, církev, rodina. Jen tak je možné dojít k nápravě člověka ve všech složkách společnosti. Člověk musí mít v první řadě poctivou práci obohacující společnost, rozhodně nesmí být bez práce a stát se tak jejím příživníkem. Komenský také kritizuje některé jevy ve společnosti, jakými je zajisté opilství, obžerství a příživnictví.

Každý člověk musí mít povolání, které přispívá blahu společnosti a pomáhá tak k jejímu fungování a rozvoji. Komenského pojetí nápravy můžeme v některých sférách označit za utopistické, neboť některé z jeho požadavků na člověka není možné dodržet a řídit se jimi.⁶²

⁶¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1992; str. 306.

⁶² KOMENSKÝ, Jan Amos. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1992. PRÁZNÝ Aleš a SCHIFFEROVÁ Věra. *Pojetí světa v díle Jana Amose Komenského*. Univerzita Pardubice: 2009. PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

8 Teologické poslání

Komenský se celý život zabývá nejen výchovou a vzděláváním člověka, ale také jeho vztahem k Bohu, u kterého by mělo dojít k jeho obnovení. Lidé by měli opět navázat spojení s Bohem a pokračovat tak v nápravě celé společnosti, která se stává ovládanou vědou a technikou. Pro rozvoj společnosti, tedy i pro vědu a techniku je důležité být ve vztahu s Bohem, neboť bez něj není možné žít blaženě a dosáhnout plnohodnotného života. Vždyť díky vztahu s Bohem se člověk stává poslušným, zkušeným a oddaným. Bez Boha je plný pochybení, odcizení a pocitu vyhnání.

I opačně je situace špatná, tedy v případě, že by víra existovala bez vědy. Ve své pansofické koncepci zdůrazňuje Komenský potřebu i víry, i vševědy. Je tedy zapotřebí najít mezi nimi cestu, která bude spojovat obojí.

Vztah člověka k Bohu nazývá Komenský *re-ligio* a je základem života každého z nás. Během působení člověka na zemi došlo v různých epochách k odtažení se od Boha, a proto je zapotřebí se k *re-ligio* vrátit⁶³. Lidstvo mnohokrát zapomnělo, co ho převyšuje a co má nad ním nejvyšší moc. Je tedy zřejmé, že se člověk musí obracet k Bohu jako k autoritě.

Komenský byl velmi věřící člověk, a i přesto, že obdivoval a prosazoval vědecký pokrok, nebyl vždy jeho zastáncem. Právě jeho hluboká zbožnost byla někdy překážkou přijetí prověřené skutečnosti vědou. Jenomže to Komenský nedokázal přijmout, neboť se opíral o bibli a vše, co v ní bylo psáno, bylo podle něj správné. Proto nikdy např. nepřijal, heliocentrismus a trval na geocentrismu. Vždy byl zastáncem názoru, že Bůh je stvořitelem všeho na světě a vše je díky němu zapojeno do služeb světu. Takovou službu plní i člověk, který se po jejím řádném splnění opět dostane zpět k Bohu.⁶⁴

Člověk je spjat s Bohem po celý svůj život a je veden jeho vůlí. Není to škola, ani učitel, kdo vychovává člověka a obohacuje ho vědomostmi, nýbrž Bůh. Ten stojí za každým naším jednáním a působením na zemi. Nechává člověka čerpat zkušenosti

⁶³ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

⁶⁴ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

světa a pokouší se ho tak vychovávat. Proto Bůh sestoupil na zem v podobě Krista, aby ho vychovával.

Když člověk poznává pravdu, poznává Boha. Jen díky němu je schopen poznat okolní svět a zorientovat se v něm. Vědění je pro člověka jednou z nejdůležitějších věcí. Jeho duše je vztahováním se ke skutečnostem, se kterými se setkáváme. Lidská duše tedy není uzavřená v těle, nýbrž se společně s tělem vydává na cestu za poznáním skutečností světa.

Člověk potřebuje k ucelenému vědění tři základní knihy- knihu rozumu, knihu přírody a knihu Božího zjevení neboli Písmo svaté. Nejvyšší knihou je kniha Božího zjevení, ve které není možné najít žádný klam, jako ve dvou předchozích. Jen tato kniha je plně pravdivá a obsahuje skutečně to nejpodstatnější pro život člověka. Písmo je základem všeho. Díky němu poznává člověk Boha a pravdu celého světa.

Vírou v Boha dochází k poznání božského a k navázání nejdokonalejšího vztahu, který člověk ve svém životě potřebuje. Jen víra je důkazem zbožnosti a oddanosti a proto je nutné umístit ji nad vědu. Jen víra dokáže člověka vymanit z labyrintu světa a ukázat mu správnou cestu.

Komenský nepojímá víru jako něco velmi citového a emočně založeného. Naopak ji vnímá jako racionální záležitost úzce spojenou s intelektem. Vztah člověka k bohu získáváme prostřednictvím vzdělání o víře a o Bohu, tedy čtením biblických knih. Člověk tedy potřebuje k získání zkušeností z každodenního života znalost božího slova, aby získal opravdové zkušenosti, které ho budou vzdělávat a pomoci nít se bude moci člověk řídit.

Každý člověk se během svého života zdokonaluje a je schopen vzdělávat a vychovávat ostatní jedince, kteří dosud nenabyli takových zkušeností.

Ve scholastice můžeme najít oddělené učení víry a získávání zkušeností. Komenský tyto dvě záležitosti spojuje do jedné, neboť se domnívá, že pouze společným působením na člověka může dojít k jeho dokonalé výchově a vzdělání.⁶⁵

Lidská duše je velmi otevřená a přístupná všemu, co na ní z okolí působí. Je schopna přijímat a odmítat okolní podněty a je si dobře vědoma toho, co ji

⁶⁵ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

přesahuje. Je zřejmé, že kolem existuje jistý mystický svět, do kterého již přístup nemá. Dobře ví, kde má svou konečnost a co přesahuje její existenci.

Komenský ale neodsuzuje, pokud se někdo zabývá tím, co ho přesahuje, tedy tajemstvím, které je lidské duši běžně ukryto. Neodsuzuje tedy věštby a jiné aktivity týkající se tohoto přesahování. Bere ji jako součást dovídání se o sobě a osvětě, do kterého patříme.

Pro Komenského je víra v Boha velmi důležitá a domnívá se, že bez tohoto vztahu nemůže člověk dojít k naplněnému životu a k veškerému poznání. Novověk poněkud bránil člověku, aby mohl navazovat spojení s bohem, avšak dle jeho myšlenek je potřeba se k tomu vrátit.

Novověký svět totiž není tak úplně světem plným zkušeností a situací, během kterých mohou lidé poznávat chod světa. Současný svět je totiž pln válek a nepokojů, tudíž není v situaci, kdy může nabídnout člověku skutečně ucelené poznání. Pro člověka se najednou stává místem, které ho zkouší, které si musí bránit a snažit se z něj udělat opět lepší místo. Lze říci, že se trochu mstí lidstvu za velký technicko - vědecký pokrok, jenž také bývá příčinou velkých nepokojů mezi národy.

Lidstvo se tedy musí vrátit ke své přirozenosti a ke znovunavázání vztahu s Bohem. Vždyť Bůh je prvním hybatelem, první příčinou všeho jsoucího a jen díky němu vše existuje. Svět poznáváme pomocí smyslu, ale v závislosti na rozumu. Obě tyto složky spolu souvisejí a bez jejich společného vnímání světa by nemohlo dojít k ucelenému poznání. Stejně tak nemůže dojít k poznání světa bez poznání božích věcí. A Boha poznáme prostřednictvím získávání zkušeností během našeho života.⁶⁶

8.1 Chiliasmus

Hlavním cílem, kterého se Komenský snaží dosáhnout, je náprava lidských věcí, neboli *emendatio rerum humanarum*.⁶⁷ Člověk zhřešil a tím se odklonil od života, který mu byl Bohem dán a sešel z cesty, která mu byla určena. Proto musí dojít

⁶⁶ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

⁶⁷ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

k jeho nápravě. Vše se směřuje k nastoupení cesty světla, díky čemuž dosáhneme znovu následování Krista. Chiliasmus neboli očekávání příchodu Krista má lidstvo podnítit k aktivnímu životu, který zahrnuje vzdělání, práci a snahu o dosažení pravdy, díky čemuž by se člověk stal dobrým. Již nová generace člověka bude lepší a napravená. Pro to, aby toho byl člověk schopen dosáhnout, musí se absolutně oddat Bohu. Předlohou pro nápravu lidstva má být sama příroda, z níž člověk vzešel. Je ale nutné, aby byla důkladně poznána a prozkoumána.

O Komenského vztahu k chiliasmu se vedly debaty, neboť byla snaha zjistit, jak se k tomuto směru přiklonil a ve kterém období jeho života to bylo. Někteří se domnívají, že chiliasmus byl Komenským definován až v jeho předmluvě k pansofii, jiní tvrdí, že se k němu přiklonil již při svých studiích v Herbornu, kde následoval svého kantora Johanna Piscatora a Johanna Heinricha Alsteda. Ten inspiroval Komenského nejen ke vztahu k chiliasmu, ale i k pojetí encyklopedismu. Je ale zřejmé, že příklon Komenského k chiliasmu nebyl v jeho době ničím výjimečným nebo neobvyklým. Mnoho učenců a intelektuálů se k chiliasmu upínalo, a to především z důvodu tíživé válečné situace v Evropě.⁶⁸

Chiliasmus tedy opět zmiňuje hlavní myšlenku Komenského tvorby, kterou je náprava člověka a celé společnosti. Vzhledem k jeho hluboké víře v Boha je pochopitelné, že cesta nápravy povede cestou boží. Vztah k Bohu je Komenským považován za základní vztah člověka.

⁶⁸ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

9 Pojetí filozofie

Komenského jako filozofa bychom mohli zařadit do skupiny tzv. křesťanských filozofů, přesněji do skupiny paracelsistů. Ti brali filozofii jako vyústění biblických zdrojů. Člověk jako mikrokosmos, jak ho tyto filozofové označují, je jedním z hlavních jsoucen, jednou z hlavních částí celého organismu světa. Pro Komenského filozofii je velmi typická harmoničnost všech jsoucen, jež se na bytí světa podílejí. Pro jsoucná je typická jejich proměnlivost, neboť každé jsoucné se mění, vzniká a zaniká a může se z něj stát jsoucné jiné. Můžeme dřevo přeměňovat v popel, voda se přeměňuje na led atd. To vše je pro vlastnosti jsoucen přirozené.

Pro Komenského je typický také odpor k autoritativnosti a k vnější tendenci kázání a moralizování člověka. Člověk je přece vychováván světem samým a tím, že se stal obrazem božím, získal i potřebnou dávku morálky, podle které je schopen se řídit sám. Ke správnému a morálnímu jednání a chování potřebuje pouze vztah k Bohu.

Komenský mezi prvními neuznával prostředníky v komunikaci s Bohem, neboť se domníval, že pouze člověk sám je schopen tento vztah navázat a držet se ho.

Komenský se svými myšlenkami postavil do opozice tradičnímu aristotelskému pojetí vědění, podle kterého neexistuje jednotné vědění, nýbrž vědění v jednotlivých oblastech a směrech.

Každý byl tedy buď znalcem nějaké vědy, nebo filozofie, avšak neměl ucelený přehled i o dalších vědních disciplínách. Komenský naopak zdůrazňuje možnost vševědného poznání každému člověku.

Oproti Baconovi nebo Descartovi zdůrazňuje ucelené poznání skutečností a harmonii celku světa. Jde mu znovunavázání vztahu k Bohu, který zdůrazňuje ve svém pansofickém konceptu.⁶⁹

Vztah s bohem, tedy *religio* převzal Komenský od Campanella. Když bychom se pokusili porovnat Komenského myšlení s Descartovým, zjistili bychom, že se značně liší již ve způsobu poznávání věcí. Descartes potřebuje k poznávání okolního světa skepsi, aby došel k pravdivé podstatě věcí, která nebude zkreslená

⁶⁹ PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

poznáním někoho jiného. Komenský tuto metodu k poznání nepotřebuje. Naopak se snaží vnímat věci takové, jaké jsou a jaké se mu v danou chvíli ukazují. Samozřejmě není jednoduché poznat podstatu věcí, neboť ne vždy se nám objekty zjevují tak, aby byly snadno poznatelné, ale k tomu nám dopomáhá Bůh svým uspořádáním světa, díky kterému je možné poznat podstatu všech věcí. Komenský vychází ve své filozofii z přesvědčení, že člověk jako subjekt, je součástí světa, kde se setkává s objekty. Tento vztah je dán od Boha a má díky němu určitý řád. Jen díky vzájemné interakci objektů a subjektů je možné, aby došlo k poznání světa a k jeho správnému fungování. Zjednodušeně lze říci, že Descartes odvozuje pravdu na základě matematických zkušeností, ale Komenský ji odvozuje od Boha.

Komenský vidí všechny věci v určitých vztazích. Jen tak může být na světě řád a vše může fungovat. Pro příklad můžeme uvést *člověk-svět, božské - pozemské, konečné - nekonečné*. Bez těchto protikladů by nebyly věci schopny fungovat v řádu a panoval by chaos. Proto Bůh uspořádal všechny věci tak, aby byly v interakci s druhými. Proto je pro člověka možné, aby poznal podstatu věcí.

Komenský během svého života vystupoval proti karteziánství, který navazuje na racionalistické myšlení Descarta a který podle Komenského vede ke zpovrchnění podstaty světa. Ten je potřeba vnímat především očima jeho stvořitele a ne na základě matematických zkušeností, jako tomu bylo právě u karteziánů. Svět je především harmonická souhra věcí, nikoliv pouze logické uspořádání věcí, jak tomu říkají přírodní filozofové. Podle Komenského neprobíhá na světě nic pouze na základě mechanického procesu. Všechny věci fungují za určitým účelem, cílem.⁷⁰

*„Náš myslitel se veškerou svou duchovní usilovností k nám obrací a zve nás: „Děti, vraťte se zpět!“ Vraťme se po všech nových zkušenostech, po všem putováním po cizích královstvích a říších. Obohaceni mnohými poznatky a zkrušení nejedním ohrožením a katastrofou, lépe znalí svých sil a slabostí, vraťme se domů, do společného domu. Boží svět je tu stále, není vše ztraceno, právě naopak: i teď, právě teď se před námi, zkušenějšími, prostírá nová éra, společenství Božího světa, éra světověku“.*⁷¹

⁷⁰ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

⁷¹ PALOÚŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992; str. 142.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zpracovat pojetí člověka v díle J. A. Komenského. Ke zjištění tohoto pohledu jsem použila díla Komenského, ale i díla autorů, kteří se podobnou problematikou již zabývali.

V každé kapitole jsem popsala jednu část jeho tvorby, ve které se zabývá pojetím člověka. Následující závěry ukazují, co jsem při tvorbě své práce zjistila.

Ve své práci jsem došla k závěru, že Komenský chápe člověka jako bytost dobrou, která je ale zkažena vlivem prvotního hříchu, a proto musí dojít k jejímu napravení. Tuto nápravu Komenský vidí především v opětovném navázání vztahu s Bohem, díky kterému je možné dostat se na správnou cestu, ze které člověk kvůli své hříšnosti sešel. Dalším závěrem mé práce je zjištění pohledu Komenského na možnost vzdělávání, které je určeno všem lidem bez ohledu na zdravotní stav nebo bohatství. Až do doby J. A. Komenského sloužily školy pouze lidem bohatým, kteří si mohli dovolit financovat vyučování pro své potomky. Komenský tedy přichází s převratnou myšlenkou, která ovlivnila vzdělanost celé společnosti a rozvoj školského systému. Poukazoval na důležitost vzdělání, které by mělo být základní hodnotou každého člověka bez ohledu na rozdíly, které se mezi lidmi vyskytují. Jako jeden z prvních pedagogů apeloval na vzdělávání lidí s postižením, které až do té doby bylo naprosto nepřípustné. Lidé s postižením byli považováni za nevzdělatelné a nevychovatelné, což Komenský ve své pedagogice popírá.

Dalším důležitou částí Komenského tvorby je pansofický koncept, jenž apeluje na vševědné vzdělání, tedy všeobecný základ vědomostí o světě, který by se měl stát společným pro všechny lidi bez ohledu na jejich práci.

Svou bakalářskou prací jsem se mohla podílet na porozumění myšlenek J. A. Komenského, které jsou i v dnešním světě velmi aktuální a které je potřeba dalším generacím připomínat. Domnívám se, že jsem dostala svých na počátku stanovených cílů a že jsem přispěla k rozvoji bádání v tvorbě J. A. Komenského.

Bibliografie

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *O sobě*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1987.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Šťěstí národa, za zrcadlo vystavené těm, kdož poznati chtějí, jsou-li šťastní a jak by se jimi státi mohli*. Praha: J. Otto, 1901.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Labyrint světa a ráj srdce, to jest světlé vymalování, kterak v tom světě a věcech jeho všechněch nic není než matení a motání, kolotání a lopotování, mámení a šalba, bída a tesknost, a naposledy omrzení všeho a zoufání: ale kdož doma v srdci svém sedě, s jediným Pánem Bohem se uzavírá, ten sám k pravému a plnému myslí upokojení a radosti že přichází*. Vyd. 3. Praha: Odeon, 1984.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Orbis sensualium pictus*. Praha: Trizonia, 1991, ISBN 80-900953-0-5.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1992, ISBN 80-205-0228-93.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Předehra pansofie: Objasnění pansofických pokusů*. 1.vyd. Praha: Academia, 2010, ISBN 978-80-200-1862-5.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Cesta světla*. Blansko: Miloš Palatka - ALMI, 2009, ISBN 978-80-904344-2-4.

KUMPERA, Jan. *Jan Amos Komenský: poutník na rozhraní věků*. Vyd. 1. Ostrava: Amosium servis, 1992, ISBN 80-85498-03-0.

POLIŠENSKÝ, Josef: *Komenský muž labyrintů a naděje*. Praha: Academia 1996.

ŠKODA, Kamil. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957.

PATOČKA, Jan. *Komeniologické studie: soubor textů o J. A. Komenském*. 1. vyd. Praha: Oikoymenh, 1998, ISBN 80-86005-75-5.

PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, ISBN 80-04-25615-5.

ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, [12] s. příl.

STEJSKAL, Václav a KRÁTKÝ Radovan. *Apoštol míru J. A. Komenský*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1949.

.

[Jednota bratrská. *Obnovená Jednota bratrská*. [online]. 11.2.2008 [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: www.jednotabratrska.cz]

Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod. Jan Amos Komenský. [online]. 28.3.2014 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: www.mjakub.cz